

PIIA KUKKASLAHTI FERREIRA
OPINNÄYTETYÖ 2011

Kokonaisvaltainen satukirjan ulkoasun suunnittelu

KOKONAISVALTAINEN SATUKIRJAN ULKOASUN SUUNNITTELU

Piia Kukkaslahti Ferreira

Opinnäytetyö

Ammattikorkeakoulututkinto

Koulutusala Kulttuuriala	
Koulutusohjelma Viestinnän koulutusohjelma	
Työn tekijä(t) Piia Kukkaslahti Ferreira	
Työn nimi Kokonaisvaltainen satukirjan ulkoasun suunnittelu	
Päiväys 27.4.2011	Sivumäärä/Liitteet 61/4
Ohjaaja(t) Jukka Kiviniemi, Heli Reinikainen	
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani(t)	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Opinnäytetyön aiheena oli satukirjan visuaalinen suunnittelu. Opinnäytetyössä keskityttiin tarkastelemaan tekstin ja kuvitusten suhdetta satukirjassa. Tekijän tavoitteena oli kehittää visuaalista ilmaisutaitoaan prosessin aikana ja löytää satukirjan henkeen sopiva persoonallinen kuvitustapa tyyli- ja tekniikkakokeilujen kautta.</p> <p>Kirjan ulkoasun suunnitteluun etsittiin vinkkejä tekemällä havaintoja suomalaisten kuvittajien kuvittamista satukirjoista sekä perehtymällä satukirjan suunnittelua käsittelevään kirjallisuuteen. Satukirjan suunnittelu aloitettiin valitsemalla kirjaan sopivia suomalaisia eläinaiheisia kansansatuja ja muokkaamalla niitä. Kokeilujen pohjalta satukirjan kuvitustekniikaksi valittiin akvarellitekniikka. Kuvitukset päätettiin toteuttaa humoristisella tyylillä. Kirjan fyysinen koko ja muoto päätettiin ennen kuvitustyön aloittamista. Lisäksi laadittiin taittosuunnitelma, jossa määritettiin tekstin ja kuvitusten asemointi sekä jatkumo kirjassa. Typografiset valinnat tehtiin kirjan lopullisen taiton yhteydessä.</p> <p>Opinnäytetyöprosessin konkreettisena tuloksena syntyi seitsemän suomalaista kansansatua sisältävä lapsille suunnattu satukirja <i>Eläinsatuja viekkaudesta</i>. Satukirjan suunnitteluprosessi kuvailtiin opinnäytetyöraporttiin ja satukirjan ulkoasun suunnitteluun liittyviä, tekijän opinnäytetyöprosessin pohjalta syntyneitä vinkkejä koostettiin raporttiin erilliseksi luvuksi muita aiheesta kiinnostuneita varten.</p> <p>Opinnäytetyöprosessin aikana syntyi runsaasti visuaalista materiaalia, jota tekijä aikoo hyödyntää hankkiakseen toimeksiantoja kuvittajana. Syntynyttä satukirjaa aiotaan tarjota kustannettavaksi. Opinnäytetyön teon kautta tekijä vahvisti osaamistaan kuvittajana sekä oppi perusteellisesti satukirjan suunnittelun työvaiheet.</p>	
Avainsanat ulkoasun suunnittelu, kuvittaminen, satukirja, taitto	

Field of Study Culture			
Degree Programme Degree Programme in Design			
Author(s) Piia Kukkaslahti Ferreira			
Title of Thesis Comprehensive designing of a story book			
Date	27.4.2011	Pages/Appendices	61/4
Supervisor(s) Jukka Kiviniemi, Heli Reinikainen			
Project/Partners			
<p>Abstract</p> <p>The purpose of the final project with thesis was to visually design a story book. The focus was on examining the balance between the text and illustrations in a book as such. The aim of the author was through various experiments to develop her visual expression and to find a personal style of illustrating which would also fit the spirit of the story book.</p> <p>The author made observations of story books illustrated by Finnish illustrators and studied literature treating the designing of a story book. The designing started from selecting Finnish animal folk-tales suitable for the book and by editing them.</p> <p>After various experiments, aquarelle technique was chosen to be the technique of illustration. It was decided that the illustrations should be realised with humoristic style. The size and shape of the story book were decided before starting the illustrations. Initial layout, i.e. the positioning and continuation of the text and illustrations, was also designed. The typographical choices were made during the completion of the final layout. As a result, the author produced a children's story book with the title <i>Eläinsatuja viekkaudesta</i> which contains seven Finnish folk-tales.</p> <p>Plenty of visual material was created during the process. The author intends to use this material to obtain assignments as an illustrator. Also, a publisher will be sought for the book. During the process the author established her skills as an illustrator and learned profoundly the stages of the designing of a story book.</p>			
<p>Keywords</p> <p>designing visual appearance, illustrating, story book, layout</p>			

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	7
1.1 Työn tausta ja lähtökohdat	7
1.2 Aihe	8
1.3 Tavoitteet	9
1.4 Työmenetelmät	9
2 TAUSTATYÖ	11
2.1 Satukirja vai kuvakirja?	11
2.2 Satukirjojen analysointi	12
2.3 Satujen valintaprosessi	18
2.4 Kuvituksen merkitys lastenkirjassa	19
3 PERSOONALLISEN ILMAISUN JÄLJILLÄ	21
3.1 Omaperäinen vai moneen muuntuva tyyli?	21
3.2 Tyyli- ja tekniikkakokeilut	22
4 KOKONAISVALTAINEN SATUKIRJAN ULKOASUN SUUNNITTELU	30
4.1 Kirjan koko ja muoto	30
4.2 Taittosuunnitelma	31
4.3 Kuvien jatkumo kirjassa	33
4.4 Kuvitustyö	33
4.4.1 Hahmosuunnittelu	34
4.4.2 Luonnosvaihe	37
4.4.3 Akvarellitekniikan haasteet	39
4.4.4 Kuvien jälkikäsittely	41
4.5 Kansi katseen vangitsijana	41
4.6 Typografia	43
4.7 Taitto	44
4.8 Tiedostosta painotuotteeksi	50
5 KYMMENEN VINKKIÄ SATUKIRJAN ULKOASUN SUUNNITTELIJALLE	52
6 POHDINTA	54
6.1 Valmiin teoksen arviointi	55
6.2 Työprosessin ja oman kehityksen arviointi	57
LÄHTEET	60
LIITTEET	
Liite 1 Näyttövedos kirjasta <i>Eläinsatuja viekkaudesta</i> (erillinen pdf-tiedosto)	
Liite 2 Kuvitusoriginaalien valmistumisjärjestys	
Liite 3 Kirjasta poisjääneet kuvitukset	
Liite 4 Esimerkkejä satujen muokkauksesta	

1 JOHDANTO

Hampaat on harjattu ja yöpaita puettu päälle. Pienet varpaat sujahtavat piiloon peiton alle ja kädet ojentavat kirjan, jonka tarinat on luettu jo usena iltana. Kirjan kulmat ovat pyöristyneet ahkerasta selailusta ja sivuilla kulkee pieniä sormenjälkiä. Sama satu valitaan yhä uudestaan ja tuttu ja rauhallinen ääni aloittaa kerronnan.

Yölampun loisteessa kuvat näyttävät heräävän eloon. Eläimet vipeltävät kirjan sivuilla. Kettu punoo jälleen juoniaan karhun pään menoksi. Orava kurkistaa puun takaa tilannetta tarkkaillen ja linnut laulavat metsän tarinaa.

Sadun kerrontaan yhdistyy monia lämpimiä muistoja. Iltasatu tarjoaa lapselle hetken, jolloin tämä voi kokea saavansa läheisensä täyden huomion. Kiire hälvenee ja pienen tovin tarina pitää lukijansa ja kuuntelijansa otteessaan, maailmassa, jossa on jotain tuttua ja silti jotain ihmeellistä.

Sadun merkitys voi olla monitasoinen. Se voi tarjota opetuksen, avata mielikuvituksen portteja ja kertoa elämästä uudella tavalla. Satukirjan merkitys ei ole vain sanoissa. Kirja voi tulla rakkaaksi myös kuviensa vuoksi. Sanat, etenkin jos niitä ei kykene vielä itse lukemaan, ovat vain osa satukirjan viehätysvoimasta. Pieni lapsi lukee satua kuvien kautta ja tarina kulkee eteenpäin kuultujen lauseiden ja eteen auenneiden kuvien myötä.

Päivän tohinan jälkeen on aika käydä levolle. Uninen, hento ääni pyytää: ”Lue vielä yksi satu.”

1.1 Työn tausta ja lähtökohdat

Kun opinnäytetyön aiheen valinta tuli minulle ajankohtaiseksi kolmantena opintovuotenani keväällä 2010, haastoin itseni pohtimaan syvemmin mieltymyksiäni sekä kehitystarpeitani graafisena suunnittelijana.

Koulutuksemme aikana olen useaan otteeseen harmitellut sitä, kuinka vähän piirustus- sekä yleisesti kuvantekotaidon kehittämistä ja ylläpitoa meiltä opiskelijoilta edellytetään opintojen yhteydessä. Opinnäytetyön melko vapaa aiheen valinta antoi minulle mahdollisuuden päästä syventämään taitojani kuvittajana osana opintojani.

Itse miellän kirjan ulkoasun suunnittelun ja taiton kuuluvan olennaisesti graafisen suunnittelijan työhön. Työpaikkojen vähyys kirjan suunnittelun parissa on kenties osasyynä siihen, ettei kirjan suunnitteluun ole panostettu opetussuunnitelmassamme kuin kahden valinnaisen opintopisteen verran.

Vaikka perinteisten painettujen kirjojen suosiota on viime aikoina syöneet muun muassa äänikirjat sekä digitaaliset kirjat, uskon itse vahvasti siihen, että painetulla kirjalla on oma erityinen merkityksensä ihmisille, ja että painettu kirja tulee siten säilyttämään arvoasemansa myös suomalaisten kotien kirjahyllyissä.

Koska luovan prosessin tulee pohjata tekijän olemassa olevaan osaamiseen jota hyödynnetään uudessa hankkeessa (Anttila 2005, 425), katsoin että opinnäytetyöni tulisi keskittyä vahvuuksiini. Kirjan suunnittelun ja kuvittamisen yhdistäminen opinnäytetyössä vaikutti toisaalta myös loistavalta tilaisuudelta harjoittaa taitojani opintojeni aikana mielestäni liian

vähäiseksi jääneellä graafisen suunnittelun alueella. Myös portfolioni tuntui kaipaavaan uusia kuvittamiseen painottuvia työnäytteitä, sillä toiveenani on työllistää itseni tulevaisuudessa osittain freelancer-kuvittajana.

1.2 Aihe

Ensimmäinen opinnäytetyön suunnittelussa esiin noussut ongelma oli tekstin löytäminen toteutettavan kuvituksen ja taiton pohjalle. Toiveenani oli alusta alkaen päästä työskentelemään satu- tai runokirjan parissa, sillä vapaat ja mielikuvitukseen pohjautuvat tekstityylit avaavat mielestäni enemmän mahdollisuuksia kuvittamisen suhteen. Aluksi pidin vaihtoehtona myös sitä, että voisin itse kirjoittaa kevään ja kesän 2010 aikana satuja tai runoja, joita käyttäisin työssäni. Opinnäytetyötä ohjaavan opettajan suosituksesta luovuin kuitenkin tästä vaihtoehdosta, jotta työni keskittyisi selvästi graafiseen suunnitteluun.

Tavallisesti kirjan suunnittelussa on ensin valmiina teksti, jolle sitten etsitään sopiva taittaja ja tarpeen mukaan myös kuvittaja. Lähtötilanteeni oli hankala, sillä etsin graafisena suunnittelijana mielenkiintoista ja itseni haastavaa tekstiä työni pohjaksi.

Kuluneiden viime vuosien aikana olen useasti joutunut tilanteeseen, jossa olen häpeäkseni havainnut, kuinka vähän tiedän omasta kulttuuriperimästämme. Kansanlaulut ja -tarinat ovat vain osittain tuttuja minulle, vaikka olenkin kulttuurista yleisesti kiinnostunut. Opinnäytetyön aihetta pohtiessani mieleeni putkahti ajatus kansansatujen käyttämisestä työn pohjana.

Kansansatujen maailmaan hieman tutustuttuani otin yhteyttä Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran (SKS) Kansanrunousarkistoon tiedustellakseni kansansatujen käyttöoikeuksia. SKS:n edustaja suositteli minulle teosta, jonka tekijänoikeussuoja on jo rauennut ja josta saatoin valita käyttöni haluamani sadut. SKS:n kustantama ja Kaarle Krohnin vuonna 1886 toimittama *Suomalaisia kansansatuja. 1. osa. Eläinsatuja*. sisältää yhteensä lähes viisisataa variaatiota erilaisista kansan suussa kulkeneista eläinsaduista. Perehdyin suomalaisiin eläinsatuihin lukemalla myös Pirkko-Liisa Rausmaan toimittaman teoksen *Suomalaiset kansansadut. 5. Eläinsadut.*, jossa on esitelty kattavasti erilaiset suomalaiset eläinsatutyypit.

Valitsin aiheen, jossa voin syventää omaa luovaa visuaalista ilmaisuani. Opinnäytetyössäni tarkastelen kehitystäni kuvan tekijänä sekä pyrin kehittämään persoonallisempaa kuvitustyyliä eri tekniikkakokeilujen ja valmistettavan teoksen kautta.

Tekstin ja kuvituksen välisen ideaalin suhteen etsiminen tehtävään satukirjaan ja satukirjan ulkoasun kokonaisvaltainen suunnittelu nousivat merkittävään osaan opinnäytetyössäni taustatutkimuksen myötä.

1.3 Tavoitteet

Opinnäytetyö painottuu vahvasti itse lopputuotokseen, joten tavoitteena on esteettisen ja kokonaisuutena eheän teoksen aikaansaaminen. Pyrkimyksenäni on luoda perinteitä kunnioittava kirja suomalaisista eläinsaduista, jolla olisi edellytykset saavuttaa 2010-luvun satujen lukijoiden ja kuuntelijoiden sekä katselijoiden kiinnostus.

Oman visuaalisen ilmaisuni kehittäminen on prosessin päätavoite. Työ on merkityksellinen itselleni kuvittajana ja taittajana. Hyödyt keskittyvät oman osaamiseni syventämiseen koskien kuvittamiseen liittyvää tietoa, kuvan ja tekstin välisen toimivan suhteen löytämistä, sommittelua, valittavan kuvitustekniikan hallintaa, taittoa sekä kirjan suunnittelua yleisesti.

Graafisen suunnittelun kannalta tavoitteenani on päästä lopputulokseen, jossa kokonaisuus on mahdollisimman tarkkaan mietitty. Taiton, typografian ja kuvituksen välinen suhde tulee hioa yhteensointuvaksi.

Vaikka kirjalla ei olekaan ulkopuolista toimeksiantajaa, opinnäytetyöllä on selvät työelämälähtöiset tavoitteet. Tavoitteenani on aikaansaada valmis teos, jota voin tarjota kustantamoille kustannettavaksi sellaisenaan. Samalla voin markkinoida itseäni kustantamoille kuvittajana kirjan kautta ja valitsemalla kirjaan tehtävien kuvitusten joukosta parhaimmiston portfoliooni. Kuvitusten lisäksi voin nostaa esiin myös taitolliset kokonaisuudet edustamaan osaamistani taittajana.

Purkamalla auki satukirjan suunnitteluprosessin ja kertomalla satukirjan suunnitteluun liittyvistä työvaiheista, tuotan toivoakseni hyödyllistä tietoa myös muille kirjan ulkoasun suunnittelusta ja kuvittamisesta kiinnostuneille.

1.4 Työmenetelmät

Valmistellessani opinnäytetyöni prosessia pohdin pitkään, millainen toimintamalli olisi paras työni kannalta. En halunnut rajata työskentelyäni etukäteen liikaa, vaan sallin työlleni vapauden kasvaa ja muovautua prosessin edetessä sen edellyttämällä tavalla.

Aktiivinen dokumentaatio on luovassa työssä tärkeä keino työprosessin avaamisen ja esiintuomisen kannalta. Aktiivinen dokumentaatio paljastaa työn tarkoitusperät sekä esille nousseet ongelmat jo prosessin aikaisessa kehitysvaiheessa. Tuloksena syntyvä aineisto tukee niin tekijän omaa kuin ulkopuoleltakin tulevaa kriittistä arviointia. Aktiivisen dokumentaation avulla voidaan seurata työn editymistä, erottaa prosessin eri vaiheet sekä tuottaa aineistoa tulosten arviointia varten. (Anttila 2005, 426)

Pidin päiväkirjaa opinnäytetyöni etenemisestä aina työn aloittamisesta saakka. Kirjasin ylös työni vaiheita ja analysoin onnistumisia ja epäonnistumisia. Kirjallisen dokumentaation lisäksi säilytin kaikki tekemäni luonnokset ja kuvituskokeilut.

Itsereflektion prosessin seurauksena syntyvä materiaali ei ole tutkimuksen kohteena välttämättä kovin luotettavaa. Toiminnan kuvaaminen ja oman ajatusprosessin selittäminen päiväkirjaan tapahtuu vasta prosessin päätyttyä, joten siinä on väistämättä mukana jonkin verran tulkintaa ja valikointia, eikä se vastaa välttämättä asioiden todellista kulkua (Anttila 2005,

224). Kuitenkin deskriptiivinen, toteava ja kuvaileva lähestymistapa on taiteentutkimuksessa ja siten mielestäni myös muun luovan visuaalisen ilmaisun tutkimuksessa hyve, sillä laadukas subjektiivinen kuvaus tapahtumista on arvokkainta, mitä taiteilija-tutkija voi kirjallisesti omaan työskentelyyn suuntautuvasta tutkimustyöstään tuottaa (Anttila 2005, 285-286).

Ennen työprosessin aloittamista kirjasin ylös tavoitteet, joihin työssäni pyrin. Visuaalisen ilmaisuni kehittäminen nousi päätavoitteekseni. Päästäkseeni tavoitteeseeni päätin tehdä tyyli- ja tekniikkakokeiluja. Kokeilullisuus avasi mahdollisuuden löytää ratkaisuja, joihin en pääsisi ilman kokeiluvaihetta.

Lisäpotkua omalle työlleni sekä visuaalisia vinkkejä käytännön työskentelyyn hain teke-mällä havaintoja suomalaisten kuvittajien töistä. Varsinaisesti havaintotutkimukseksi en työ-vaiheessa käyttämäni menetelmää kuitenkaan kutsuisi, sillä valitsin tarkasteltavat kohteet oman mielenkiintoni pohjalta. Tarkastelun kohteena ollut otos ei täten edusta luotettavasti koko suomalaisten kuvittajien teosten joukkoa.

2 TAUSTATYÖ

Yksi opinnäytetyöni tavoitteista oli laajentaa tietämystäni kuvittamisesta sekä kirjan ulkoasun suunnittelusta. Päätin etsiä tietoa olemassa olevaa konkreettista materiaalia eli valmiita satukirjoja havainnoimalla. Tarkastelemalla suomalaisia satukirjoja pyrin löytämään mallin omalle työskentelylleni. Kuvittajien teoksista hain tietoisesti vinkkejä kuvitustyylin valintaan ja tein taittoa koskevia havaintoja.

Etsin käytännön työhön liittyviä neuvoja myös kuvittamista käsittelevästä kirjallisuudesta. Kuvitustekniikoita koskevia oppaita löytyi riittävästi, mutta itse kuvittamista ja satukirjan ulkoasun suunnittelua koskevaa hyödyllistä kirjallisuutta sain hakea pidempään. Lopulta tilasin itselleni kirjat *Illustrating Children's Books: Creating Pictures for Publication* (Salisbury, 2004) sekä *Writing with Pictures: How to Write and Illustrate Children's Book* (Shulevitz, 1997), joista etenkin viimeisenä mainittu osoittautui hyödylliseksi.

2.1 Satukirja vai kuvakirja?

Writing with Pictures: How to Write and Illustrate Children's Book -kirjan kirjoittajan, kokeneen ja arvostetun, lukuisia lastenkirjoja kuvittaneen Uri Shulevitzin mukaan kuvituksia sisältävien lastenkirjojen joukosta on erotettavissa kaksi erilaista konseptia.

Satukirja-konsepti luottaa sanojen voimaan. Vaikka kuvitukset laajentavat käsitystä sadusta, satu on ymmärrettävissä myös ilman kuvituksia. Kuvitukset ovat toissijaisia sillä sanat itsessään sisältävät kuvia. Satukirjassa kuvitusten tehtävänä on usein korostaa tekstissä esiin tuotuja tilanteita tai vaikutelmia. (Shulevitz 1997, 15.)

Aito kuvakirja sen sijaan kertoo tarinan pääosin tai jopa täysin kuvien kautta. Aidossa kuvakirjassa sanoilla on avusteinen rooli ja sanat kertovat vain sen, mitä kuva ei voi viestiä. Kuvakirjassa kuvat kuljettavat tarinaa eteenpäin, eikä tarinaa voida ymmärtää ainoastaan kirjassa esiintyvien, usein vähäisten sanojen kautta. (Shulevitz 1997, 15.)

Satu- ja kuvakirjan välinen ero ei perustu siihen, kuinka paljon kuvia tai tekstiä kirjassa esiintyy, vaan ero on kirjan konseptissa. Aito kuvakirja, joka luottaa täysin kuvakerrontaan, on usein suunnattu lapsille, jotka eivät osaa vielä lukea. Kuvakirja onkin tarinan kerronnaltaan lähempänä mykkäelokuvaa kuin kirjaa. (Shulevitz 1997, 15-16.)

Artikkelissaan *Liike, kuvakirja ja kuvitettu teksti* (2001, 113) Sirke Happonen avaa Ulla Rhedin määritelmää lastenkirjan eri konsepteista. Rhedin määrittelee konsepteiksi kuvitetun lastenkirjan, eepisen kuvakirjan, laajentavan kuvakirjan ja aidon kuvakirjan. Kuvitetussa kirjassa kuvan ja tekstin välinen suhde on nähty löyhempänä ja vuorovaikutukseltaan vähäisempänä kuin kuvakirjan kohdalla. Eeppinen kuvakirja, jossa kuvan tehtävänä on usein esittää tekstin tapahtumat tiivistetysti ja koristaa tai selventää tekstiä, sijoittuu Rhedin määritelmän mukaan lähelle kuvitetun lastenkirjan konseptia. Eeppisissä kuvakirjoissa kuva on tekstille alisteinen. Laajentavan kuvakirjan konseptissa kuva laajentaa tekstin merkityksiä korostaen tapahtumia, joihin tekstissä ainoastaan viitataan. Tekstin ja kuvan suhde on kaikkein jännittaisin konseptissa, jonka Rhedin, kuten Shulevitzkin on nimennyt aidoksi kuvakirjaksi.

Aidon kuvakirjan syntyminen vaatii erittäin tiivistä yhteistyötä kuvittajan ja kirjailijan välillä. Useimmiten kuvakirjan kirjoittaja ja kuvittaja onkin yksi ja sama henkilö. Koska sadut, joita käytän kirjassani ovat vanhoja kansansatuja, jotka halusin tuoda teokseen lähes alkuperäisessä muodossaan, aidon kuvakirjan konsepti rajautui automaattisesti pois toteutusvaihtoehtoista. Aidon kuvakirjan konsepti ei olisi mielestäni sallinut myöskään todellista tekstin ja kuvan vuoropuheluun keskittyvää tutkiskelua, sillä tekstin osuus ja määrä on aidossa kuvakirjassa usein hyvin vähäinen.

Yhtenä opinnäytetyölleni asettamista tavoitteista oli oman luovan visuaalisen ilmaisuni kehittäminen. Rhedinin määrittelemistä konsepteista kuvitetun lastenkirjan ja eepin kuvakirjan konseptit ovat mielestäni lähestymistapoja, joissa kuvittajan ei ole välttämätöntä avata satujen merkityksiä ja esittää niistä selvästi omaa tulkintaansa. Näissä konsepteissa kuvittajan täytyy toki samoin kuin vaativimmissakin lastenkirjan kuvittamisen konsepteissa tuoda satujen visuaalinen maailma ja hahmojen olemus näkyväksi. Kuvittaja esittääkin tekstistä mielestäni aina oman tulkintansa. Kuvitusta ei voi tehdä ilman, että se sisältäisi jonkinasteisen kannanoton tekstin sisältöön.

Rhedinin määritelmän mukainen laajentavan kuvakirjan konsepti tarjosi mielestäni otollisimman lähestymistavan kansansatujen kuvittamiseen. Se edellyttää kuvittajalta tekstiin syventymistä ja tarinan laajentamista kuvan keinoin. Laajentavan kuvakirjan konsepti antaa mielestäni kuvittajalle vapauden pysähtyä johonkin tarinan kohtaan ja ladata siihen lisää merkityksiä sekä antaa tapahtumalle enemmän painoarvoa, kuin itse teksti on sille suonut. Mielestäni kyseinen konsepti palvelee parhaiten tavoitettani kehittää luovaa visuaalista ilmaisua.

Shulevitzin suppeamman jaottelun mukaan valitsemani lähestymistapa asettuu kuitenkin lähemmäksi satukirjan kuin aidon kuvakirjan konseptia, sillä teksti on ymmärrettävissä sellaisenaan ilman kuvia. Kuvat sen sijaan kertovat vain osan tarinasta ja tarinankulun ymmärtäminen olisi mahdotonta ilman tekstiä.

2.2 Satukirjojen analysointi

Analysoidessani suomalaisten satukirjojen ulkoasua keskityin tarkkailemaan ensisijaisesti kuvitusten ja tekstin asettelua. Omassa suunnittelutyössäni poikkeuksellista on se, että teen niin kuvittajan kuin taittajankin työn. Tavallisinta kirjantekoprosessissa on, että kuvittaja ja taittaja keskittyvät kumpikin omaan sarkaansa. Lopputuloksessa tämä voi näkyä pahimmillaan siten, ettei kuvitukset ja tekstit muodosta selvää kokonaisuutta vaan esiintyvät kirjan aukeamilla toisistaan erillisinä elementteinä. On myös mahdollista, että teksti on selvästi alisteinen kuvitusten suhteen tai toisinpäin. Toisen elementin nostaminen päärooliin voi toki olla tarkoituksellistakin, mutta se voi johtua myös huonosta suunnittelusta.

Valitsin havainnointini kohteeksi suomalaisia kirjoja, joiden kuvituksissa esiintyy eläinhahmoja tai luonnon kuvausta. Kirjoja päätyi suurennuslasin alle yhteensä kymmenen. Taiton lisäksi tarkastelin myös kuvittajan tyyliä ja tein arvioita käytetystä tekniikasta. Havainnoin myös kuvitusten sisältöä, toisin sanoen kirjasin ylös sen, mitä kuvissa näin. En ole kuitenkaan

taidekriitikko, joten keskityn nyt kuvailemaan kirjojen ulkoasua yleisemmällä tasolla nostaen esiin ne huomiot, jotka vaikuttivat eniten omaan suunnittelutyöhöni.

Mauri Kunnas on yksi menestyneimmistä suomalaista lastenkirjailija-kuvittajista sekä yksi omista suosikeistani. Kunnas on kirjoittanut ja kuvittanut yli 50 lastenkirjaa, joista ensimmäinen *Suomalainen tonttukirja* ilmestyi jo vuonna 1979 (Kustannusosakeyhtiö Otava). Kunnaksen kirjoille on ominaista runsaat, yksityiskohtaiset ja tyyliltään humoristiset ja eläväiset kuvitukset. Valitettavasti kirjoissa korostuu mielestäni myös tekstin tahaton alisteisuus kuvituksille ja tästä aiheutuva hajanainen ja sekava taitto.

Otin tarkastelun kohteeksi Kunnaksen *Koiramäki*-teoksen vuodelta 2007. Tekstin asettelu kirjassa on hyvin vapaata. Välillä teksti kulkee kahdessa palstassa, mutta pääosin taitosta saa sellaisen vaikutelman, että teksti on vain ripoteltu aukeamille niihin paikkoihin, joihin kuvituksessa on jäänyt tilaa. Leipätekstin lisäksi kirjassa on myös kuvatekstejä, jotka on sijoitettu kuvitusten joukkoon. Kuvatekstit eivät kuitenkaan poikkea leipätekstistä tyyliinsä tai edes pistekokonsa puolesta, joten kuvatekstit hankaloittavat tekstin seuraamista entisestään. *Koiramäki*-kirjan aukeamien taitosta tekemästäni pelkistetystä havainnekuvasta on nähtävissä taiton hajanaisuus (kuva 1 sivulla 15). Aukeamat, joista havainnekuvat on pelkistetty olivat kirjassa perättäisiä aukeamia.

Rudolf Koivun *Metsänväkeä* (toim. Jaatinen, 1993) on mielestäni malliesimerkki perinteisestä satukirjan taitosta, jossa kuvitus ja teksti ovat toisistaan erillisiä elementtejä. Teokseen valitut kuvat ovat A4-kokoisia kuvia, jotka on sijoitettu omille sivuilleen valkoisten marginaalien sisään. Kuvia on vain yksi kutakin satua kohti. Kyseisessä kirjassa sanallinen kerronta on selvästi kuvia tärkeämpää ja kirjan ulkoasu on hyvin staattinen.

Koivun kuvittamassa *Kesäkeiju ja kuningas Kuuranen* -teoksessa (Helakisa & Koivu, 1998) jokaisen aukeaman oikea puoli sisältää kuvan ja vasen sivu tekstiä kahdessa palstassa sekä syvätyn kuvan, joka useilla aukeamilla on syvätty suoraan viereisen sivun pääkuvasta. Kuvituksella ja tekstin asettelulla on *Kesäkeiju ja kuningas Kuuranen* -kirjassa selkeämpi yhteys kuin teoksessa *Metsänväkeä*. *Kesäkeiju ja kuningas Kuuranen* -kirjan taitosta pelkistetty havainnekuva on katsottavissa sivulla 15 (kuva 2).

Martta Wendelinin kuvitaman teoksen *Metsäväen suojatti* (Wendelin & Virkkunen, 1977) olemus on hyvin staattinen, sillä jokainen aukeama noudattaa samaa linjaa. Aukeaman vasemmalla sivulla kulkee teksti yhdessä palstassa, oikealla sivulla on kuva ja sen alla kuvateksti (katso kuva 3 sivulla 15). Matti Kodan kuvitukset teoksessa *Kaukometsä* (Karjalainen, 1984) ovat A4-kokoisia ja esiintyvät noin joka toisella aukeamalla. Taitto on myös hyvin staattinen (katso kuva 4 sivulla 16).

Veronica Leon kuvittamassa teoksessa *Vattumato* (Topelius, 1995) kuvat ovat pääosassa ja tekstiä on vain muutama lause aukeamaa kohti. Taitto ja kuvakoot vaihtelevat ja luovat kirjaan mielenkiintoisen visuaalisen rytmin. Teoksessa *Prinssi ja luodetuuli* (Leo, 1986) taitto pysyy sen sijaan samanlaisena joka aukeamalla. Pelkistetty kuvapalkki on sijoitettu aukeaman vasempaan reunaan, oikean puoleiselle sivulle on sijoitettu yksityiskohtainen kokosivun kuva ja teksti kulkee yhdessä palstassa vasemmalla sivulla (katso kuva 5 sivulla 16). Vaikka tyyllillisesti minuun vetosi enemmän Leon *Prinssi ja Luodetuuli* -teoksen yksityiskohtai-

set kuvitukset, oli *Vattumato* kuitenkin tekstin ja kuvitusten asettumisen suhteen lähempänä konseptia, jota lähdin noudattamaan omassa työssäni.

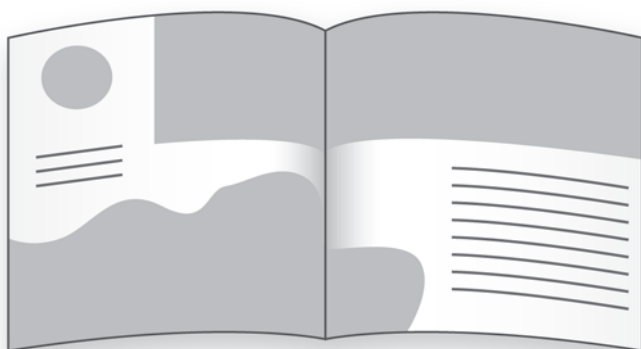
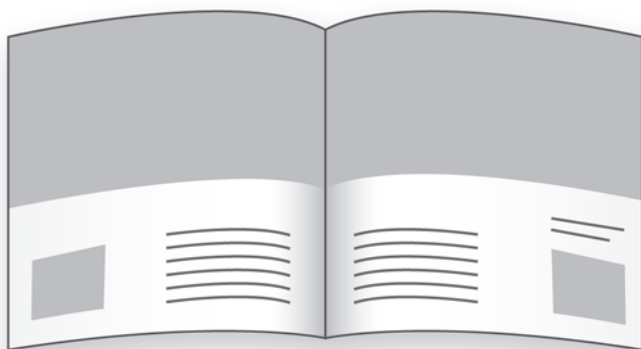
Tove Janssonin teos *Kuinkas sitten kävikään?* vuodelta 1952 erottui muista tarkastelemistani satukirjoista siinä, että kuvituksen ja taiton suhde oli selvästi suunniteltu erittäin tarkkaan ennen työn toteuttamista. Kuvitukset ovat kokoaukeaman kuvia, joihin teksti on sommiteltu siten, että tekstille on varattu kuvituksesta oma tila. Tarkka etukäteissuunnittelu ilmenee myös muun muassa stanssausten yhteydessä. Kirjan sivuilla on aukkoja, joista näkee aina samanaikaisesti myös seuraavalle ja edelliselle aukeamalle. Katso havainnekuva kirjan taitosta sivulla 16 (kuva 6).

Kuinkas sitten kävikään? on mielestäni loistava esimerkki siitä, mitä voidaan saavuttaa sillä, että kirjan ulkoasun suunnittelee alusta loppuun sama henkilö. Tekstit ja kuvitus etenevät yhdessä luontevasti ja muodostavat erottamattoman kokonaisuuden. *Kuinkas sitten kävikään?* -teoksen kohdalla voidaan ehdottomasti jo puhua aidon kuvakirjan konseptista. Kuvat kuljettavat tarinaa eteenpäin vähintään yhtä paljon kuin kirjan teksti.

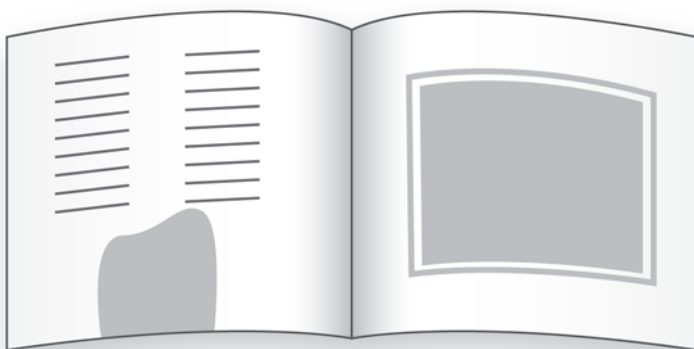
Janssonin *Kuinkas sitten kävikään?* vaikutti selvästi omaan työskentelyyni. Lumouduin kuvan ja tekstin symbioottisesta suhteesta ja halusin tuoda omaan kirjaanikin aavistuksen samaa voimakasta yhtenäisyyden tunnetta, jossa Jansson on niin kekseliäästi onnistunut kyseisessä teoksessa.

Tarkastelin myös teoksia, joiden sadut ovat, kuten oman kirjani sadut, suomalaisia kansansatuja. Pirkko-Liisa Surojeginin teos *Suomen lasten eläinsadut* (1997) on taitettu siten, että kuvitukset ovat eri kokoisia ja niiden sijainnit vaihtelevat aukeamittain. Tekstin asettelu on selkeä, mutta koko kirjan visuaalinen rytmi on kuitenkin vaihteleva. Taiton havainnekuvasssa on nähtävissä palstojen asettelu sekä yksi esimerkki kirjan vaihtelevasta taitosta (kuva 7 sivulla 17). Myös Surojeginin tyyli vetosi minuun ja pidin kovasti hänen tavastaan kuvata metsän eläimiä kaikkine karvoineen ja muine yksityiskohtineen.

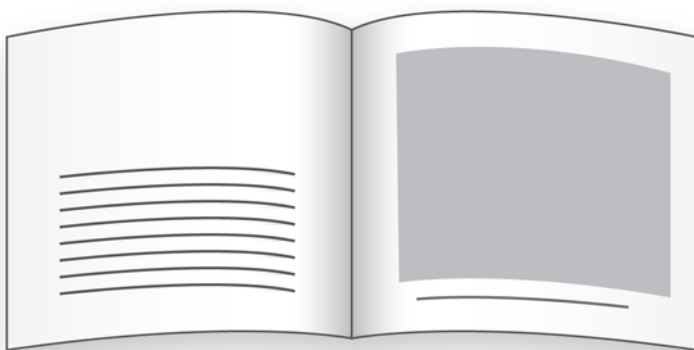
Jaakko Liukkosen *Suomen kansan karhusatuja* (1979) taiton rytmi on myös vaihteleva, mutta kuvitukset ovat selvästi pääosassa. Kuvitukset on rakennettu melko pelkistetyistä hahmoista ja Liukkonen on korostanut eläinten inhimillisyyttä kuvituksissaan. Taitossa kuvituksia on rajattu usealla aukeamalla neliskulmaisiiin laatikoihin, jotka tekivät mielestäni taitosta hieman kömpelön. Esimerkki tämän kaltaisesta kirjassa käytetystä aukeamataitosta on nähtävissä havainnekuvasssa sivulla 17 (kuva 8).

KUVA 1. *Koiramäki*-kirjan aukeamien taitosta pelkistetty havainnekuva. Harmaat alueet symboloivat kuvituksia ja viivastot tekstiä.

KUVA 2. *Kesäkeiju ja kuningas Kuuranen*-kirjan aukeamien taitosta pelkistetty havainnekuva.

KUVA 3. *Metsänväen suojatti*-kirjan aukeamien taitosta pelkistetty havainnekuva.

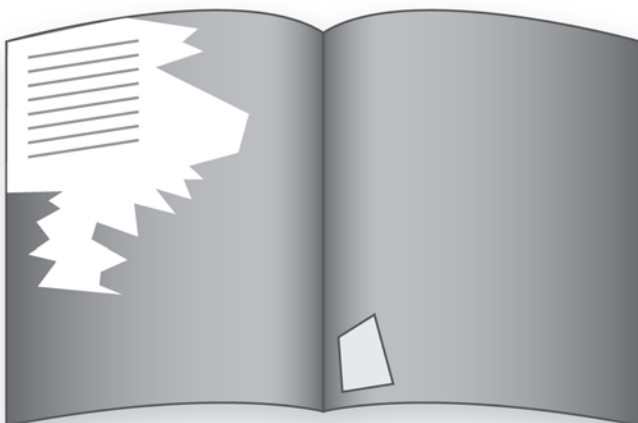
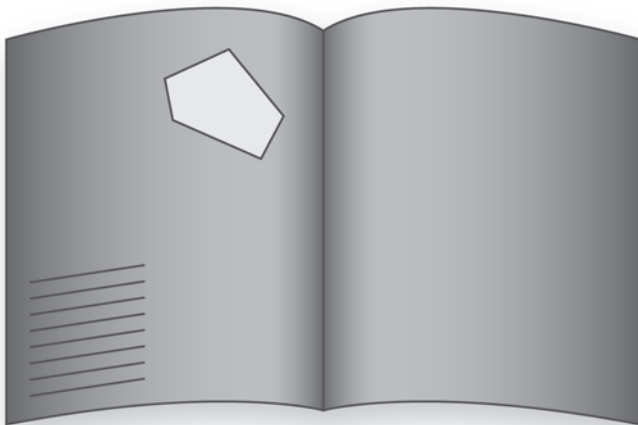

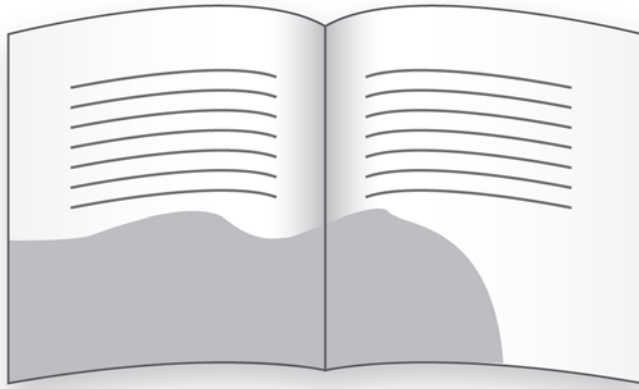
KUVA 4. *Kaukometsä*-kirjan aukeamien taitosta pelkistetty havainnekuva.

KUVA 5. *Prinssi ja luodetuuli*-kirjan aukeamien taitosta pelkistetty havainnekuva.

KUVA 6. *Kuinkas sitten kävikään?*-kirjan aukeamien taitosta pelkistetty havainnekuva. Valkoiset reunaviivalla rajatut alueet symboloivat aukeamilla esiintyviä aukkoja.

KUVA 7. Suomen lasten
eläinsadut -kirjan aukeamien
taitosta pelkistetty
havainnekuva.

KUVA 8. Suomen kansan
karhusatuja -kirjan
aukeamien taitosta
pelkistetty havainnekuva.

2.3 Satujen valintaprosessi

Satujen valintaprosessi käynnistyi välittömästi, kun olin tehnyt päätöksen opinnäytetyöni aiheesta. Kaarle Krohnin vuonna 1886 toimittaman *Suomalaisia kansansatuja. 1. osa. Eläinsatuja*. -teoksen vajaan viidensadan sadun joukosta oli ensimmäisen valintakierroksen jälkeen mukana enää noin kolmekymmentä satua. Valitsin sadut niiden luonteen mukaan. Yritin löytää tyyliiltään erilaisia satuja, jotta suomalaiset eläinsadut olisivat edustettuina kirjassani mahdollisimman laajasti. Luin satuja 10- ja 9-vuotiaille sisaruksilleni ja karsin joukosta sellaiset, joita he eivät ymmärtäneet.

Päätin muokata satujen kieliasua, varoen kuitenkin modernisoimasta satuja liikaa. Pyrin siihen, että satujen henki säilyisi mahdollisimman autenttisena, sillä osa kansansatujen veto-voimasta perustuu nimenomaan vanhahtavaan tyyliin ja sanastoon. Monet Krohnin toimittaman teoksen saduista olivat mielestäni 2010-luvun lapselle kuitenkin käsittämättömiä tai sisällöltään liian sekavia. Tämä johtunee osittain siitä, että *Suomalaisia kansansatuja. 1. osa. Eläinsatuja*. -teoksen sadut on toistettu kirjoitettuna siten kuin ne on satujenkerääjälle kerrottu. Useiden satujen juonissa oli myös paljon keskenäistä päällekkäisyyttä, jota halusin välttää lopullisessa tuotoksessa.

Shulevitz (1997, 30-46) asettaa onnistuneelle lastenkirjan kertomukselle lukuisia varteen-otettavia vaatimuksia. Lapselle tarkoitetun tarinan tulisi olla eheä siten, ettei sen esittämään tapahtumaketjuun jää tarpeettomia aukkoja. Sadun toiminnan tavoitteen tulee täytyttyä, eikä tarinan loppuratkaisua tulisi jättää avoimeksi, sillä ratkaisemattomat ongelmat saavat lapsessa aikaan turhautumista. Shulevitzin mukaan sadun lopun ja alun välillä tulee olla looginen yhteys ja tarinan alun tulee olla merkityksellinen ja kiintoisa, jotta myös lopulla olisi merkitystä lukijalle. Tarinan tulee myös sisältää riittävästi yksityiskohtia, sillä juuri yksityiskohdat tekevät tarinasta ainutkertaisen ja todellisen. Yksityiskohtilla ei kuitenkaan ole merkitystä, mikäli tarina ei muista niitä myöhemmin. Toisin sanoen yksityiskohtien tulisi liittyä olennaisesti juonenkulkuun. Lukija pitää saada välittämään siitä, kuinka tarinan sankarille käy, sillä muutoin tarina jää merkityksettömäksi.

Shulevitz (1997, 46) korostaa sitä, kuinka tärkeitä onnelliset loput ovat lapsille suunnatuissa tarinoissa. Loppu, jossa onnen tilaa ei saavuteta aiheuttaa ongelman lapselle: aivan kuin tarina jäisi ikävästi kesken. Onnellinen loppu sen sijaan tuo tyydytystä lapselle ja tarjoaa parhaimmillaan jotain positiivista ja lapsen kasvua tukevaa.

Krohnin toimittaman *Suomalaisia kansansatuja. 1. osa. Eläinsatuja*. -teoksen saduista suurin osa ei mielestäni täytä edes pientä osaa Shulevitzin esiin nostamista hyvän lastensadun ominaisuuksista. Vaikka valitsin alkukarsinnassa mielestäni kaikkein toimivimmat sadut, havaitsin niissäkin useita ongelmakohtia, joita halusin oikoa.

Sadussa *Tuutilulla* kettu syö ensin karhun poikaset ja lopulta aiheuttaa myös karhun kuoleman. Halusin lieventää sadussa esiintyvää raakuutta ja muunsin satua siten, että karhu jää lopussa vain vangiksi puun juurakon alle, eikä suinkaan kuole juurten voimasta. Sadussa *Kuninkaanpoika karhujahdissa* talonpoika ensin tappaa karhun lyömällä kirveen karhun päähän ja lopulta sieppaa itseään auttaneen ketun säkkiin ja hakkaa sitä maahan. Tämän sadun

juolmuus lieventyi siten, että karhulta kumautetaan taju pois ja kettu säkkiin jouduttuaan kuitenkin löytää keinon, jolla vapautua säkistä. Onnellisempi loppu löytyi sadusta *Vastaantulijat tuomareina*, jota en lopulta ottanut mukaan tekemääni kirjaan.

Vaikka muutinkin muutamaa satua oleellisesti, en kuitenkaan halunnut keksiä uusia ratkaisuja itse, vaan lainasin pätkiä muista kansansaduista. Näin kävi myös saduille *Tamma, pässit ja pukit* ja *Sianlihakappale, sika, pukki ja tamma*, jotka ovat muunnelmia samasta sadusta ja joita päätin yhdistellä siten, että saisin aikaan eheämmän ja mielenkiintoisemman juonen. Lopputulos päättyi kirjaan nimellä *Ilon ja riemun päivä*. Esimerkkejä satujen kieliasuun kohdistuneista muutoksista on nähtävissä liitteessä 4.

Suunnittelemaani kirjaan tulevien satujen määrä eli vielä pitkään ennenkuin lopulliset seitsemän satua oli valittuna. Alkuperäinen ajatukseni satujen määrästä liikkui noin kahdessakymmenessä, mutta kirjan konseptin tarkentuessa ja kallistuessa kuvituspainotteiseksi satujen lukumäärä putosi, jotta opinnäytetyöni kokonaistyömäärä pysyi mahdollisena toteuttaa.

2.4 Kuvituksen merkitys lastenkirjassa

Lasten- ja nuorten kirjallisuuden on huomioitava kaksi yleisöä, sekä lapsi- että aikuisyleisö. Useimmiten vanhemmat päättävät myös lastensa kirjahankinnoista. Kuvat, jotka kiehtovat lapsen mieltä eivät ole välttämättä samoja kuin ne, joista aikuinen nauttii. Sellaisen kuvitustyylin löytäminen, joka olisi niin lasten kuin aikuistenkin mieleen on haastava tehtävä, jota pohdin itsekin kuvitustyyliä valitessani. Pidin haasteellisena erityisesti kuvittamista ensisijaisen kohderyhmän eli lasten näkökulmasta.

Suomalaisen kuvittajan Mika Launiksen (2001, 69) mukaan kirjan kuvituksen tehtävänä on voimistaa ja fyysistää tarinan luomia mielikuvia. Kuvat osallistuvat tarinan lineaariseen kulkuun vain osittain, tukeakseen sen kehittelyä ja avatakseen näkymiä tarinan visuaaliseen maailmaan. Kuvilla on oma ajallinen kulkunsa, niiden aikakäsitys on suhteellinen.

Kuvitus on asioiden toisin sanomista paitsi kuvittajalle niin myös lapsilukijalle. Lapsi käy kuvissa läpi kertomusta omassa suhteellisessa aikakehyksessään, riippumatta kirjainmerkien vilinästä ja kertojan äänen kulusta. Aika kuluu kuvissa lapsen kykyjen mukaan tehdä huomioita, tunnistaa tuttuja asioita ja kuvallisia elementtejä ja arvottaa niitä. Kuvitus luo kirjaan vuorovaikutuksen, lapsen aktiivisen roolin, sillä kuvien kautta lapsi voi käydä tarinaa läpi uudestaan ja uudestaan omin sanoin. (Launis 2001, 69.)

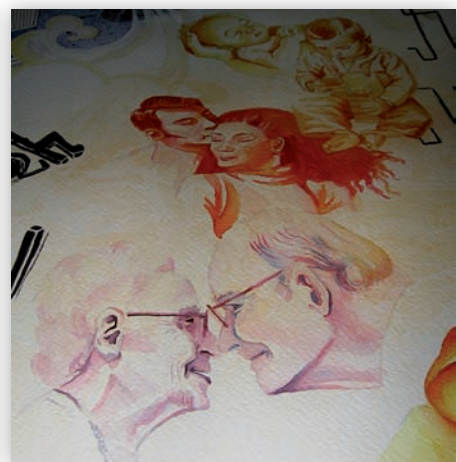
Kuvan suunnittelussa tulisi ottaa huomioon lapsen kehitystason mukaiset tulkintaedellytykset, jotka aiheutuvat kokemuksen puutteesta. Lapsi tarvitsee visuaalista esitystä ajattelunsa rakentamiseen ja mielikuvituksen raaka-aineeksi. Kuva voi myös orientoida lasta ymmärtämään tekstin sisältöä ja symbolinen esitys voi laajentaa lapsen ajattelua. Lapsille suunnattuja kuvia tehtäessä kuvittajan on pyrittävä asettumaan lapsen asemaan ja tuottaa sellaista kuvamateriaalia, joka on kohderyhmän ymmärrettävissä. (Hatva 1993, 115-123.)

Koulun aloittava lapsi saavuttaa tyypillisesti kehitysasteen, jossa kuvan sisältö on erityisen tärkeä ja kuvan kauneus ja realismi korostuu. Kun lapsi tarkastelee kuvaa, hän katselee

sitä omasta näkökulmastaan. Kuvat luovat merkityksiä, joihin sisältyvät tiedollisten tulkintojen lisäksi myös esteettinen arvottaminen. Kuvitusten esteettisyyden merkitys on elämysten tuottamisessa. Lapsi oppii ymmärtämään sisällön lisäksi kulttuurinsa mukaisia kuvaustapoja. Tekstin luonne heijastuu kuvitustapaan ja jo kouluikäiset lapset osaavat muodostaa odotuksia tekstin rakenteen mukaan. Kuvan ajatuksia ohjaava vaikutus on sitä suurempi, mitä nuoremmasta lapsesta on kyse. Kuvat voivat myös lisätä lapsen kiinnostusta aiheeseen ja motivoida lasta pysymään kirjan äärellä. (Hatva 1993, 123-135.)

Yhden kuvan ei kuitenkaan tarvitse kattaa kaikkia kuvituksen funktioita. Hatvan (2001, 133) mukaan niin kauan kuin kuvituksella on yksikin mielekäs tehtävä, se ei ole tarpeeton. Hyvä tarina voi muotoutua kuvien ketjusta, jonka yhdistävän langan teksti muodostaa.

KUVA 9. Esimerkkejä aiemmista eri tekniikoilla toteuttamistani kuvitustöistä. Vasemmalla digitaalisesti maalattu kuva, oikealla ylhäällä tekniikkana akvarellit ja oikealla alhaalla metalligrafikan viivasyövytystekniikalla toteutettu kuva.

3 PERSONALLISEN ILMAISUN JÄLJILLÄ

Kuvittajalla on työvälineinään oma ilmaisutekniikkansa, kuvitustyyhinsä, joka sitoutuu kuvitettavan kohteen lisäksi myös ajalle ominaiseen taidettyliin. Tyyli vaikuttaa kuvituksiin, vaikka lapsille suunnatuissa kuvakirjoissa tyylien villi variointi ei ole niin yleistä kuin vapaan kuvataiteen puolella. (Ylimartimo 2001, 87.)

Tyyli yleisessä merkityksessään käsitetään toimintatavaksi, jossa samat mallit ja valinnat toistuvat. Koska nämä mallit ovat myös muiden omaksuttavissa, tyyli on yhteisöllinen käsite. Taiteen alueella yleisin tyyliin liitetty määre on ollut ajatus tekotapojen tai teoksen ulkoisten piirteiden toistettavuudesta. Yksittäinen teos ei vielä muodosta tyyliä, vaan tietyn joukon taideteoksia tulisi jakaa joitakin visuaalisia ja niitä yhdistäviä piirteitä. Tyyli on käsite, jota on vaikea määritellä täsmällisesti, sillä näiden tyylin vaatimien piirteiden määrittäminen on hankalaa. Tyyli määrittyy ilmaisun keinoksi ja se, että teos edustaa jotain tyyliä tarkoittaa, että teos omaa tiettyjä ilmaisevia piirteitä. Tyyli yhdistetään usein teoksen ilmaisun laatu-määreeksi ja sitä luonnehditaan usein metaforisesti, jolloin samalla ikään kuin tunnustetaan, ettei siihen päästä suoraan käsiksi. (Kallio 1998, 59-62.)

Kuvittajien on itse löydettävä omat työkalunsa, sillä toisin kuin esimerkiksi valokuvaajilla, joiden tulee opiskella kuvaustekniikoita, kuvittajilla ei ole yhtä ainoaa työkalua tai -tapaa, joka sopisi kuvittajan työhön parhaiten. Yhden tekniikan opettelemisen sijaan kuvittajien täytyy tehdä löytöretki etsiessään parasta tai parhaita tekniikoita, joilla ilmaista tyyliään. Kuvittajan tekemät oleelliset päätökset, jotka koskevat työmenetelmien valintaa, oman tyylin kehittämistä ja kuvitettavan kohteen valintaa vaihtelevat yhtä laajasti kuin työmarkkinat joilla kuvittajat toimivat. (Zeegen 2009, 58.)

3.1 Omaperäinen vai moneen muuntuva tyyli?

Jo ennen oman kuvitustekniikoiden ja -tyylien maailmaan suuntaamani löytöretken aloittamista pohdin henkilökohtaisia tavoitteitani kuvittajana. Suomen kokoisilla markkinoilla uskoakseni vain harva kykenee elättämään itsensä ainoastaan kuvittajan työtä tekemällä. Kuvittajana voi markkinoida itseään kuka hyvänsä kuvantekotaidon hallitseva kuten kuvataiteilija, valokuvaaja tai graafikko. Mitään pohjakoulutusta kuvittajalla ei liene pakko olla, mikäli osaaminen on riittävän vahvaa. Työnäytteet puhuvat puolestaan.

Mielestäni suurimmalla osalla itsensä kuvittajana tunnetuiksi tehneistä suomalaisista on persoonallinen ja massasta erottuva tyyli. Onko erikoinen tyyli siis avainsana kuvittajan työstä haaveilevalle?

Graafisen suunnittelun opintoni ovat valmentaneet minua laaja-alaisuuteen. Olen mietiskellyt usein opintojeni aikana sitä, tulisiko minun valmistuttuani hallita mahdollisimman monipuolisesti kaikki, mitä graafinen suunnittelija saattaa työssään tarvita, vai tulisiko minun olla erikoistunut johonkin tiettyyn suunnittelun alueeseen, jossa olisin jo kehittynyt selvästi vahvemmaksi.

Samat ajatukset nousivat esiin, kun rakentelin mielessäni polkua kohti kuvittajan uraa. Tulisiko minun tuoda itseäni esiin kuvittajana, joka kykenee vääntämään onnistuneita kuvituksia niin vektoreilla kuin siveltimen vedoillakin, vai olisiko paras keskittyä yhteen tyyliin ja tekniikkaan ja yrittää hankkia toimeksiantoja omaperäisyyden varjolla? Ja kuitenkin oma-peräisen tyylin ja kuvitustekniikan täydellinenkin hallinta ei vielä takaa onnistunutta kuvitusta.

Oleellisinta kuvittajan työssä on antaa merkityksiä ja elämä tietylle tekstille tai viestille. Menestyneen kuvituksen ydin on kuvan takana tehty ajatustyö. Ideat ja konseptit muodostavat pohjan kuvalle, joka viestii älykkäästi. Kuvittaja päätyy visuaalisen lopputuloksen usein analyyttisen ja luovan ajattelun sekä kehittyneiden käytännön taitojen kautta. (Zeegen 2009, 82.)

3.2 Tyyli- ja tekniikkakokeilut

Tyylikokeilujen tarkoituksena oli löytää satujen henkeen sopiva kuvitustyyli, joka herättäisi 2010-luvun satujen lukijan tai kuuntelija-katselijan mielenkiinnon. Kokeilujen kautta pyrin myös löytämään persoonallisempaa kuvitustapaa, jota voisin hyödyntää mahdollisesti jatkossa uusien toimeksiantojen yhteydessä. Sivulla 20 on esimerkkejä aiemmin toteuttamistani kuvitustöistä kuvaamassa tyyliäni sekä tekniikoiden hallintani tilaa ennen opinnäytetyöprosessin aloittamista (kuva 9). Tyylin ja tekniikan valinta oli työssäni hyvin olennainen vaihe, sillä kuvitusten tyyli ja tekniikka määrittelevät pitkälle koko kirjan tunnelman.

Tyylikokeiluihin otin lähtökohdiksi kaksi toisistaan vahvasti poikkeavaa vaihtoehtoa. Suomalaisen satukirjojen kuvituksia ja taittoja analysoidessani mielenkiintoni herätti yksityiskohtaiset, tarkan realistiset kuvitukset ja toisaalta karikatyyrisiä hahmoja vilisevät, sarjakuomaiset ja humoristiset kuvitukset. Päätin nostaa nämä kaksi tyylinjää kokeilujen raameiksi.

Tyylin etsinnän lisäksi minun tuli valita myös tekniikka ennen kirjaan päätyvien lopullisten kuvitusten aloittamista. Tekniikkakokeiluihin valitsin pitkän harkinnan jälkeen akvarellitekniikan sekä sekatekniikan, jossa tein ääriviivat käsin mustalla tussilla, jonka jälkeen skannasin kuvan ja väritin sen tietokoneella Photoshop-ohjelmalla. Tekniikoiden karsiminen oli haastavaa, sillä olisin mieluusti kokeillut kaikkea lyijykynästä akryylimaaleihin. Työmäärän kurissa pitämiseksi päätin kuitenkin valita ne tekniikat, jotka tuntuivat mielenkiintoisimmilta ja samalla poikkesivat toisistaan riittävästi.

Koska tekniikan ja tyylin tulee luonnollisestikin toimia yhdessä, päätin toteuttaa kokeilut ristikkäismenetelmällä. Jotta kokeilut olisivat keskenään mahdollisimman vertailukelpoisia, valitsin saduista kaksi kuvitettavaa tilannetta. Ensimmäisessä kuvituksessa kettu hyppii metsässä kiveltä toiselle kello kaulassa. Kuvituksen aihe sallii, ja mielestäni jopa vaatii, laajan ympäristön kuvauksen. Toiseksi kuvitettavaksi kohdaksi valitsin sadun pätkän, jossa rapu roikkuu ketun hännässä. Mielestäni tämä kohta sopi hyvin yksityiskohdan esittämiseen. Etsin siis valitsemistani saduista kahta kohtausta, joista toiseen sopisi laaja kuvaus ja toiseen lähikuvamainen kuvitus. Ääripäiden käyttäminen kokeilujen pohjalla antoi minulle varmuutta siihen, että valittava tyyli-tekniikka-yhdistelmä toimisi lopulta koko kirjan kuvituksissa, eikä esimerkiksi ainoastaan panoraaman kaltaisissa kuvituksissa.

Vertailukelpoisuutta vahvistaakseni päätin tehdä kuvat myös mahdollisimman samanlaisista kuvakulmista ja käyttää realistisen tyylinjan tekniikkakokeiluissa pohjalla samaa luonnosta ja toimia samoin humoristisen tyylin kohdalla. Sivuilla 26-27 on nähtävissä tyyli- ja tekniikkakokeilujeni tuotokset laajassa kuvakulmassa (kuva 10) ja sivuilla 28-29 yksityiskohtan kuvauksessa (kuva 11).

Heinäkuussa 2010 kirjoitin päiväkirjaani seuraavaa:

15.7.2010

Uusien materiaalihankintojen (huopakynät + tusseille tarkoitettu erikoispaperi) innoittamana tartuin viimeinkin kynään ja ryhdyin toteuttamaan jo useamman päivän mielessä kypsyneitä piirustuksia. Totutellakseni uusiin kyniin päätin aloittaa yksityiskohtaisten kuvien tussitoteutuksista.

Pitkän ja helteisen päivän jälkeen piirtäminen tuntui jopa rentouttavalta iltapuhteelta. Yksityiskohta sadusta Kettu ja rapu oli jo valmiina kuvana päässäni. Tutkin aluksi kirjastosta hakemistani eläinkirjoista sekä Googlen kuvahausta ravun olemusta ja anatomiaa ja luonnostelin luonnosvihkooni ravun kuvan mallista. Tämän jälkeen hahmottelin realistisen ravun lyijykynällä A3-arkille ja vahvistin ääriviivat. Sitten luonnostelin samoin karikatyyrisen ravun ketun hännänpään roikkumaan. En muistanutkaan, kuinka hauskaa karikatyyristen hahmojen keksiminen on!

Lopulta jäljensin lyijykynäpiirroksiset uudelle paperille tussilla. Tässä vaiheessa olisi ollut valopöytä tarpeen. Sitten viimeistelin tussipiirroksia vielä viivan paksuutta vaihtelemalla ja lisäämällä yksityiskohtia ja viivavarjostuksen realistiseen kuvaukseen. Mielestäni lopputuloksena on kaksi asettelultaan samankaltaista, mutta hengeltään erilaista kuvaa samasta aiheesta.

Ennen kokeilujen toteuttamista olin oletanut, että realistiseen tyyliin sopisi paremmin akvarellitekniikka ja humoristiseen tyyliin tussiviivoihin pohjaava sekatekniikka. Kokeilujen päätteeksi havaitsin kuitenkin, ettei asia ollutkaan aivan niin kuin olin luullut.

Tyylikokeiluista humoristinen linja miellytti itseäni enemmän. Humoristinen ote palvelee mielestäni myös satujen luonnetta paremmin ja antaa realistista tyyliä paremman mahdollisuuden korostaa saduista välittyvää tunnelmaa ja luoda voimakkaampia mielikuvia eläinten tunteista. Realistinen tyyli vaikutti humoristiseen tyyliin tehtyjen kokeilujen rinnalla jäykältä ja ilmaisultaan köyhältä ja rajoittavalta. Humoristinen tyyli korostaa satuhahmojen inhimillisyyttä ja tekee niistä persoonallisempia. Humoristisen tyylin toteuttaminen käytännössä osoittautui myös itselleni palkitsevammaksi. Humorististen hahmojen kehittäminen oli aidosti hauskaa, joka näkyi myös seuraavissa päiväkirjamerkinnöissä.

21.7.2010

Ilakoiva kettu.

Luonnokset päätyivät koneella väritettäväksi saakka. Päivän piirtäminen tuntuu ranteessa ja niskassa.

Humoristinen kuva onnistui hyvin, realistisessa ei samaa potkua. Tussit + värit koneella toimii tekniikkana huomattavasti paremmin yhteen sarjakuvamaisessa kuin realistisessa tyyliä. Realistinen tyyli + tussit tuntuu jo tässä vaiheessa pois-suljettavalta vaihtoehdolta. Syynä tähän lienee myös toisen tyylin tuoma tekemisen into. Humoristista kuvaa tehtäessä omatkin suupielet kääntyvät hymyyn.

18.8.2010

Loman jälkeen aivojen ja pensselin välinen yhteys on takkuillut pahasti. Olen jo viikon ajan lähes joka päivä ottanut siveltimet esille ja levittänyt olohuoneen surkeisiin työolosuhteisiin valmiina maalaamaan.

Olen saanut huomata, että työn onnistuminen vaatii tietynlaisen pohjavireen. Mikäli olen levoton myös värien kanssa tulee hutiloitua ja jäljestä tulee tuhrusta. Tästä todisteena pinkka epäonnistuneita yritelmiä.

Myös akvarellipaperin laadun merkitys on tullut koettua käytännön kautta. Ostamani edullisempi arkki on nuhrautunut pinnasta ja on aiempaan paperiin verrattuna surkeaa. Myös aiemmin käyttämäni paperin rouheaa tekstuuria on tullut ikävä.

Koska uudet materiaalihankinnat ovat tuoneet työhön potkua aiemmin, päätin (kollegani kannustamana) ostaa kunnolliset akvarellit. Pigmentin voimakkuus on huikea aiempaan verrattuna. Vau! Hyvät työvälineet johtavat parempaan jälkeen, toivon.

Taidankin tehdä myös "Ilakoivan ketun" uudestaan uusilla väreillä. Ensin tulisi vain saada realistinen versio onnistumaan.

Vaikka kokeilut ovat vielä kesken, tunnen olevani jo vahvasti humoristisen tyylin puolella. Sitä on antoisampaa tehdä. Onko se myös persoonallisempi?

Päätöksen tekeminen tekniikan suhteen osoittautui selvästi vaikeammaksi kuin tyylin lopettaminen. Näytin tekemiäni kokeiluja lähipiiristäni löytyville ala-asteikäisille lapsille ja pyysin heidän mielipiteitään. En pohjustanut asiaa sen kummemmin, vaan halusin heidän spontaanin, ensivaikutelmaan perustuvan mielipiteensä. Kolmesta lapsesta kaikki olivat humoristisen linjan kannalla, joka vahvisti omaa päätöstäni tyylin valinnasta. Tekniikan suhteen he olivat epävarmempia, ja kaksi kolmesta oli akvarellitekniikan ja yksi sekatekniikan kannalla. Pyysin mielipiteitä myös heidän vanhemmiltaan ja he olivat pitkälti samaa mieltä lastensa kanssa.

Kumpikaan valituista tekniikoista ei ollut minulle yhtään sen läheisempi kuvitustekniikka kuin toinen. Listasin tekniikoihin liittyviä huonoja ja hyviä puolia ja yritin tekniikoita analysoimalla helpottaa valinnan tekoa.

Sekatekniikka on akvarellitekniikkaa nopeampi toteuttaa. Mahdollisten virheiden korjaaminen toteutetussa sekatekniikassa on myös helpompaa. Akvarellitekniikalla aikaan saatu jälki on elävämpää ja ilmaisultaan runsaampaa, kuin tietokoneella väritetty. Akvarellimaalauksen tulee olla etukäteen tarkkaan suunniteltu, sillä korjausten tekeminen suoraan

maalaukseen on hankalaa. Digitaalisesti luotujen värien muuntelu on vaivatonta, kun taas akvarellimaalauksessa se on lähes mahdotonta, sillä alla olevat värikerrokset kuultavat aina seuraavan värikerroksen läpi. Originaalien muuntelun sijaan akvarellitekniikalla tehtyihin kuviin haluttavat muutoksetkin tulisi siis tehdä lopulta digitaalisesti kuvankäsittelyllä.

Pitkän pohdinnan jälkeen valitsin lopulta kuvitustekniikaksi akvarellimaalauksen. Tyyliksi oli jo aiemmin valikoitunut humoristinen linja. Valitun tekniikan eduksi on luettava luonnollisen ilmaisuvoiman lisäksi myös se, ettei se itsessään rajaa niin selvästi taiton suhteen tehtäviä päätöksiä. Sekatekniikan seurana kykenin kuvittelemaan lähinnä vain modernin kirjaintyyppin ja selkeän taiton, kun taas akvarelleilla toteutettu kuvitus voi saada rinnalleen joko perinteisen tai modernimman kirjaintyyppin ja antaa mielestäni muutoinkin vapaammat kädet taiton suhteen.

Humoristinen tyyli, sekatekniikka (tussi + värit Photoshopissa)

Realistinen tyyli, sekatekniikka (tussi + värit Photoshopissa)

Humoristinen tyyli, akvarellitekniikka

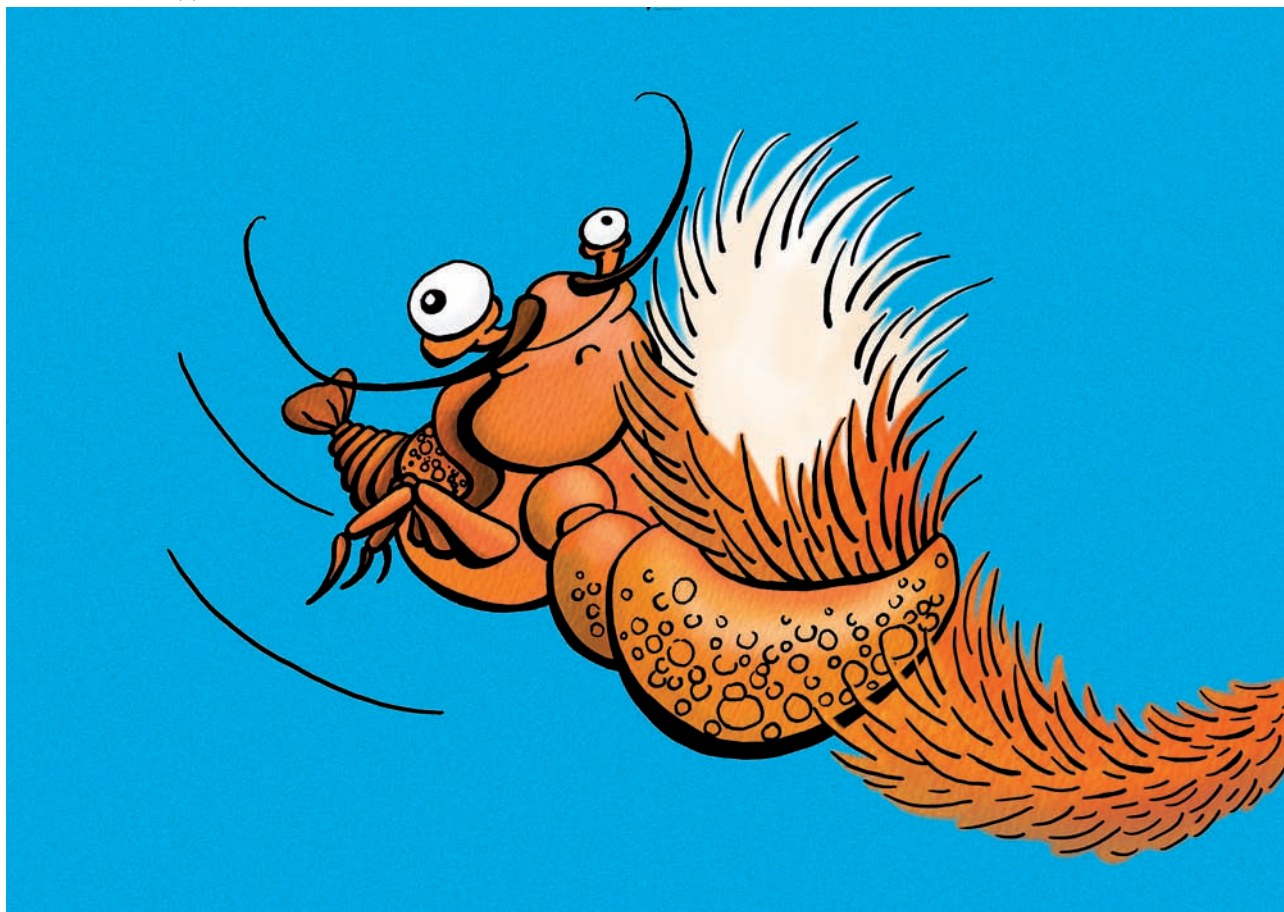
Realistinen tyyli, akvarellitekniikka

KUVA 10. Tyyli- ja tekniikkakokeilut laajassa kuvakulmassa.

Humoristinen tyyli, sekatekniikka (tussi + värit Photoshopissa)

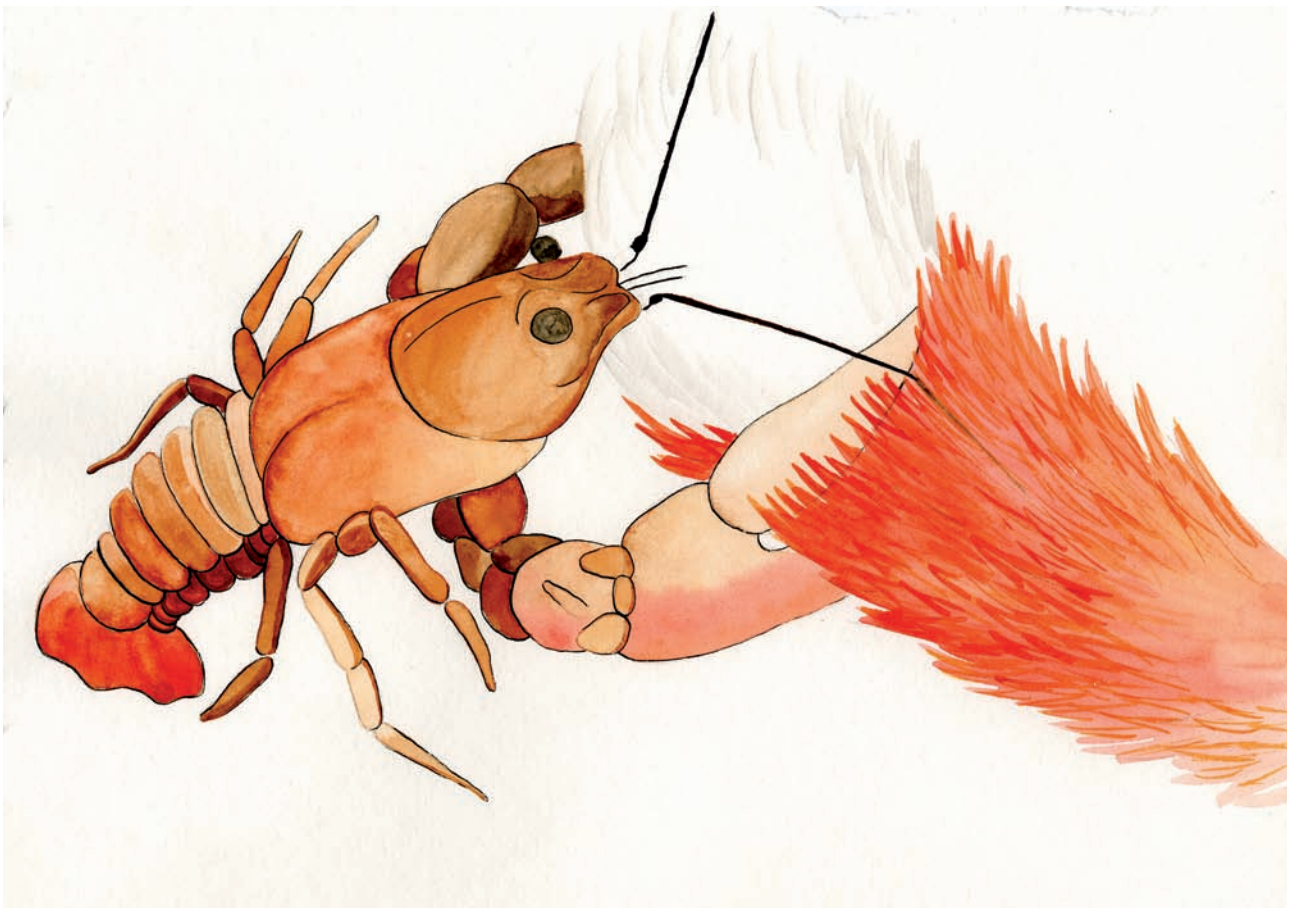
Realistinen tyyli, sekatekniikka (tussi + värit Photoshopissa)

Humoristinen tyyli, akvarellitekniikka

Realistinen tyyli, akvarellitekniikka

KUVA 11. Tyyli- ja tekniikkakokeilut yksityiskohdan kuvauksessa.

4 KOKONAISVALTAINEN SATUKIRJAN ULKOASUN SUUNNITTELU

Puhuessani kokonaisvaltaisesta satukirjan ulkoasun suunnittelusta tarkoitan todella koko laajamittaista visuaalista suunnitteluprosessia, joka onnistuneen satukirjan aikaansaamiseksi tulisi käydä läpi.

Itse aloitin urakan valitsemalla kirjan koon ja tekemällä taittосуunnitelman, jossa mietin tekstin ja kuvitusten asettumista aukeamille. Suunniteltuani asemoinnin aloitin kuvitustyön luonnostelemalla tarkkaan kunkin toteutettavan kuvituksen, jonka jälkeen jäljensin kuvan akvarellipaperille ja maalasin sen akvarelliväreillä. Kuvitusten vaimistuttua palasin taiton pariin, valitsin käytettävän typografian, harkitsin muiden taitollisten elementtien käyttöä ja taitoin lopuksi kuvat ja tekstit painovalmiiksi aineistoksi.

4.1 Kirjan koko ja muoto

Kirjan koon ja muodon valinta ovat ensimmäisiä askelia kirjan ulkoasun suunnittelussa. Kirjan kokoa mietittäessä tulee huomioida kirjan käytettävyys, kirjan yleishenki ja sisältö sekä kustannustekijät. Kirjan käytettävyyteen vaikuttaa suoraan kirjan aihe ja laajuus. Jos suunniteltavana on esimerkiksi sienikirja tai matkaopas, jonka pitää olla helposti mukana kuljetettavissa, olisi järjestöntä suunnitella kirjasta perinteisten karttakirjojen kokoista, suurta ja vaikeasti ilman pöydän tukea selailtavaa.

Monet kustantajat käyttävät nykyisin standardikokoja, joilla he pyrkivät kirjan tuotantokustannusten minimoimiseen. Painatuksessa käytettävien paperiarkkien optimikäyttö vähentää paperista aiheutuvia kustannuksia, standardikoon sidontakustannukset voivat samoin tulla edullisemmaksi. Valitettavasti kustantajien suosimat koot myös vaihtelevat, joten kirjan koosta olisi hyvä neuvotella etukäteen kustantajan kanssa. Kuva- ja satukirjojen kustantajat ovat usein joustavampia koon suhteen. (Shulevitz 1997, 90.)

Pieni kirja luo vaikutelman intiimiydestä ja suuri kirja tarjoaa laajemman näköalan kirjan seikkailuihin. Kirjan yleishengen ja koon suhdetta pohtiessa, tulisi muistaa myös verrata yhden sivun ja koko aukeaman tarjoamaa tilaa. Mikäli kirja on muodoiltaan vaakasuuntainen, sen horisontaalivaikutelma tuplautuu, kun kirjan avaa ja katsoo koko aukeamaa kerralla.

Oman satukirjani kohdalla päädyin hieman A4-arkkia pienempään kokoon. Kokoa valitessani pyörittelin käsissäni erikokoisia kirjoja ja pohdin, mikä sopisi parhaiten suunnitelmiini. Halusin, että kirjan koko tarjoaisi riittävästi tilaa runsaille kuvituksille. Samalla kuitenkin halusin, että kirjaa olisi helppo pitää käsissä ilman tasaista tukea. Satukirjaa tulee usein käännellä ja pyöritellä käsissään lukemisen ohella, jotta sadun kuuntelijat näkisivät aukeamilla vaihtuvat kuvat. Eri kokoisten satukirjojen selailu ja niiden keskinäinen vertailu antoi minulle tukea kirjan koon valintaan.

Selvitin kirjan painokustannuksia ja lähetin tarjouspyyntöjä muutamille eri painotaloille jo työn alkuvaiheessa, sillä halusin välttää ikäviä yllätyksiä työn loppuvaiheessa. Minulle oli selvää, että valmiin kirjan tulisi olla kovakantinen ja lankasidottu, sillä lastenkirjojen kohdalla kestävyys huomioiminen on myös olennainen osa kirjan fyysisen olemuksen suunnitte-

lua. Kirjojen tulee kestää aikaa ja ahkeraa selailua. Kovat kannet tekevät kirjasta mielestäni myös laadukkaamman oloisen ja pehmeät kannet vähäsivuisessa kirjassa olisivat tiputtaneet kirjan arvon mitättömän vihkosen tasolle.

Aikainen selvitystyö osoittautui hyödylliseksi, sillä kovakantisen kirjan painatus paikallisissa yrityksissä olisi ylittänyt budjettini ja jouduin turvautumaan painatuksessa ulkomaiseen apuun. Päätin painattaa kirjani Blurb.com-sivuston tarjoaman painopalvelun kautta. Käytetyn painoprosessin vuoksi Blurbin kautta tilatut kirjat voivat olla vain tietyn kokoisia. Blurb tarjoaa viittä eri kirjankokoa neliväripainatukseen (Blurb 2011). Onnekseni yksi Blurbin kirjakoko oli lähes saman kokoinen kuin olin suunnitellut ja saatoin valita kyseisen koon ilman suurempia suunnitelman muutoksia. Kirjan kooksi tuli 20 x 25 cm.

4.2 Taittосуunnitelma

Päätettyäni, mitä tyyliä ja tekniikkaa käyttäisin kuvituksissa, keskitin ajatukseni taittoon ennen varsinaiseen satujen kuvitustyöhön tarttumista.

Taittосуunnitelmassa jaottelin tekstin sisällön mukaan. Pyrin siihen, ettei kerronta katkeaisi kesken sivun vaihdon, vaan kyseinen tarinan kohta käsiteltäisiin samalla aukeamalla. Samalla huomioin sen, että kuvitus ja tarina etenevät synkronoidusti. Pidin mielessäni luku- ja nautinnon maksimoinnin niin lukijan kuin kuuntelija-katselijan kannalta. Aukeamalle on helppo pysähtyä, jos lause ei jää ikävästi kesken. Lapsi saa katsella rauhassa kuvaa, ennenkuin on jatkettava eteenpäin tarinan kerronnassa. Mikäli lauseet, tai pahempaa, sanat jäävät aukeamalla kesken, kokemukseni mukaan lukija useimmiten pyrkii siirtymään nopeasti eteenpäin, jottei kerronta katkea ja lauseen alkupää unohdu ennen sen loppua.

Tekstin jaotteluun vaikutti tietenkin myös jo pohtimani kuvitusten aiheet. Mielenkiinnon vuoksi pyrin poimimaan tekstistä kuvitettavaksi tapahtumarikkaita tai tarinaa yleisemmin kuvaavia kohtia. Pyrkimyksenäni oli laajennetun kuvakirjan konseptin mukaisesti luoda tarinaan lisää syvyyttä kuvituksilla.

Taittосуunnitelmassa otin huomioon taiton vaihtelevuuden. Kun kyseessä on kuvapainotteinen kirja, taitonkin tulee mielestäni varioida, jottei kuvien muotoa tarvitse rajoittaa taiton vuoksi. Halusin kuitenkin suunnitella taiton siten, että teksti kulkee määrittämissäni palstoissa, eikä villisti siellä, minne kuva on jättänyt tilaa. Suunnittelin taittoa niin, että kuviin jätettävät tekstin mentävät aukot sijoittuisivat kuitenkin pystysuunnassa eri kohtiin, jottei kuvien sommittelusta tulisi liian samankaltaista aukeamalta seuraavalle siirryttäessä.

Taittосуunnitelma toimi eräänlaisena dummyna. Dummyksi kutsutaan kirjan mallia, jossa on sama määrä sivuja kuin lopullisessa kirjassa ja joka on myös samankokoinen kuin tuloiltaan oleva kirja. Dummy auttaa kirjan ulkoasun suunnittelijaa tai taittajaa arvioimaan sivutaittojen ja aukeamien muodostamaa jatkumoa. Dummyn käytettävyyttä riippuu oikeasta ja selkeästä merkityksestä sivujen järjestyksestä. Sivujen ja aukeamien tulee siis olla samassa järjestyksessä kuin lopullisessa kirjassa. (Shulevitz 1997, 73.)

Thumbnail dummy, pienennetty kirjan malli, mahdollistaa kirjan aukeamien havainnointamisen yhdellä kertaa. Kooltaan reilusti pienennetyt malliaukeamat auttavat suunnittelijaa

keskittymään olennaiseen yksityiskohtien sijaan. Dummy olisi parasta tehdä kuvakäsikirjoituksen jälkeen sitä ohjenuorana käyttäen. Sanojen jakaminen aukeamille siten kuin ne on ajateltu jaettavan lopullisessa taitossa auttaa havainnoimaan tekstin ja kuvituksen yhteyttä. (Shulevitz 1997, 67-73.)

Käytännössä tein dummyn luomalla Adoben InDesign-taitto-ohjelmalla oikean kokoisen sivupohjan, jakamalla tekstin aukeamille suunnitelmani mukaan ja tulostamalla ja leikkaamalla aukeamat oikeaan kokoon. Thumbnail dummyn saa samoin InDesignista tulostamalla useampia aukeamia samalle sivulle pienennetyssä koossa. Alla olevassa kuvassa on nähtävissä osa tekemästani taittosuunnitelmasta thumbnail dummyn muodossa (kuva 12).

Kuvakäsikirjoituksen teko jäi työvaiheena minulta väliin, sillä en valitettavasti osannut huomioida kyseistä kuvitetun kirjan suunnitteluvaihetta työskentelyssäni riittävän aikaisin. Kuvakäsikirjoituksen hyöty paljastui minulle vasta myöhemmin luettuani Shulevitzin kirjan *Writing with Pictures* sekä käytännön kautta työn edistyttyä.

KUVA 12. Osa kirjan taittosuunnitelmaa thumbnail dummyn muodossa.

4.3 Kuvien jatkumo kirjassa

Kuvakäsikirjoituksen, dummyn ja thumbnail dummyn käyttäminen auttaa siis kuvittajaa hahmottamaan kuvitustensa toimivuutta valmiissa kirjassa. Kirjan kuvittajan tulee pitää mielessä se, että toisin kuin suunniteltaessa esimerkiksi lehtiartikkelin kuvitusta kokonaisen kirjan kuvituksia suunniteltaessa luodaan yksittäisten kuvitusten sijaan kuvia, jotka ovat yhteydessä toisiinsa.

Ihminen pyrkii luonnostaan yksinkertaistamaan, järjestämään ja ennakoimaan näkemäänsä. Ihmisen tapa havainnoida asioita vaikuttaa siihen, millaisia merkityksiä kuvituselementtien jatkumo saa aikaan mielessämme. (Shulevitz 1997, 172.)

Kuva koostuu lukuisista elementeistä kuten koosta, muodoista, tekstuurista ja tilan käytöstä. Kuvan kompositiota, elementtien järjestystä ja sommittelua, ei havainnoida yhtä välittömästi kuin sitä, mitä kuva esittää ja millaisia kuvan konkreettiset yksityiskohdat ovat. Shulevitzin (1997, 178) mukaan kuvan kompositio sen sijaan *tunnetaan*. Hyvä kuvan kompositio tyydyttää halumme järjestellä ja yksinkertaistaa kuvaelementit kokonaisuudeksi, se sallii eri elementtien olemassaolon samassa kuvassa. Kuvien sommittelun tulee mielestäni vaihdella kirjassa riittävästi, jotta kuvat olisivat mielenkiintoisia. Myös hahmojen koon muutokset sekä perspektiivin vaihtelu elävöittää sommittelua.

Sirke Happonen puhuu artikkelissaan *Liike, kuvakirja ja kuvitettu teksti* (2001) kuvakirjan dynaamisuudesta. Kun kuvassa todetaan esiintyvän liikettä, huomiota pidetään usein myönteisenä. Dynaamisuuden vastakohtana staattisuus taas herättää mielikuvan jähmeydestä. Jatkuva liike voi kuitenkin käydä myös puuduttavaksi. Kokonaisuuden kannalta kuvakirja on dynaamisempi, jos vauhti ei ole yhtäjaksoista, vaan vauhdikkaiden aukeamien välissä on rauhallisempia kerronnan jaksoja. Kuvakirjan dynamiikasta suuri osa muodostuu eritempoisten kohtausten nivoutumisesta toisiinsa. Myös taitto vaikuttaa osaltaan siihen, tuleeko kokonaisuudesta staattinen vai dynaaminen. Kuvakirjan liikettä tarkasteltaessa keskitytään teoksen visuaaliseen dynamiikkaan, toiminnan esittämiseen, tilanteiden muutoksiin sekä kokonaisuuden elävyyteen ja vaihtelevuuteen.

Happonen (2001, 113) mukaan, kun kuva on tekstille alisteinen kuten eeppisissä kuvakirjoissa, joissa kuvan tehtävä on selventää tai koristaa tekstiä ja yleensä esittää jonkinlaisia tiivistelmiä tekstissä kuvatuista tilanteista, kokonaisvaikutelma on staattisempi kuin kuvakirjoissa, joissa kuvitus etenee kerronnan ulkopuolelle. Mitä kauemmas tekstistä edetään, sitä dynaamisemmaksi kuvitus lähtökohtaisesti muuntuu. Näin ollen satukirjan konseptin valinta vaikuttaa myös kuvakerronnan elävyyteen.

4.4 Kuvitustyö

Kuvitusten aiheita olin miettinyt jo taittopohjaa tehdessäni. Satujen valinta- ja muokkausvaiheessa perehdyin satuihin niin perinpohjaisesti, että kuvitustyötä aloittaessani minulle oli jo melko selvää, mitä nostaisin saduista kuvitettavaksi. Kuvitusten aiheet valikoituivat melko pitkälle intuition pohjalta, mutta pidin mielessäni myös laajentavan kuvakirjan konseptin

mukaisen kuvitusotteen. Pyrin siis siihen, ettei kuvituksista tulisi liian itsestäänselviä, vaan että ne osaltaan kuljettaisivat lukijaa syvemmälle sadun maailmaan.

Keskityin yhteen kuvitukseen kerrallaan. Otin esiin taittopohjan, luin sadun kohdan vielä muutaman kerran läpi, mietin kuinka hyödyntäisin käytettävissä olevan tilan ja saisin kuvituksesta mielenkiintoisen ja sommittelultaan toimivan. Kun kuvitusidea oli kirkastunut, etsin vielä useaan kuvitukseen referenssivalokuvia, joista hain tukea etenkin saadakseni eläinten asennoista luontevia. Useaan kuvitukseen sopivaa referenssikuvaa ei tosin löytynyt ja näissä tapauksissa luonnoksen tekoonkin kului enemmän aikaa oikeita asentoja etsiessäni.

Olen toisinaan kuullut ihmisten arvostavan enemmän taiteilijoita tai kuvittajia, jotka eivät käytä työssään lainkaan referenssikuvia, vaan luottavat täysin omaan mielikuvitukseensa. Shulevitz toteaa mielestäni osuvasti kirjassaan *Writing with Pictures* (1997, 152), kuinka mielikuvitukseensa turvautuvat kuvittajat saavat pian havaita mielikuvituksensa rajat. Samalla hän korostaa luonnon merkitystä rikkaimpana referenssipankkinamme. Shulevitzin mukaan referenssikuvien käyttö lisää kuvitusten uskottavuutta ja vain harvat kuvittajat jättävät hyödyntämättä niitä.

4.4.1 Hahmosuunnittelu

Perehtyessäni tarkemmin suomalaisten kuvittajien töihin havainnoin kuvan ja tekstin asemoiminnan lisäksi myös kuvitusten sisältöä. Keskityin tarkkailemaan erityisesti teoksissa esiintyvien hahmojen ulkomuotoa.

Mauri Kunnaksen koirahahmojen humoristisuus on aina vedonnut minuun. Hahmoja tarkemmin katsottaessa huomaa niiden olevan lopulta melko yksinkertaisia. Osuvat, liioitellut ilmeet ovat olennainen osa Kunnaksen hahmojen vetovoimaa.

Aloittaessani satukirjaan tulevien hahmojen suunnittelun toivoin, että kykenisin tuomaan eläinhahmojen olemukseen jotain Kunnaksen koirahahmojen veikeydestä. En halunnut kuitenkaan tehdä hahmoista liian karikatyyrisiä, vaan löytää jonkinlaisen tasapainon realismiin ja sarjakuvamaisuuden väliltä. Rudolf Koivun *Metsänväkeä*-teoksessa esiintyvät hahmot olivat kuitenkin jo liian realistisia ja Matti Kodan kuvittama *Kaukometsä* kaikessa kauneudessaan edustaa realismia, jota halusin välttää valittuani tyyliini humoristisen tyylin.

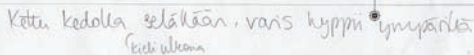
Ennen kirjaan tulevien kuvitusten tekoa päätin etsiä luonnostelemalla valitsemisani saduissa pääosaa esittävän ketun ja karhun olemusta. Käytin runsaasti aikaa hyvien referenssikuvien etsimiseen, joita löytyi niin eläinkirjoista kuin Internetistäkin. Aloitin luonnostelun tutkimalla löytämieni valokuvien pohjalta eläinten todellista olemusta ja luonnostelin muutamia realistisempia kuvauksia ketusta ja karhusta. Tämä jälkeen pelkistin hahmoja ja piirsin muutamia luonnoksia eläimistä eri asennoissa, joista osa on nähtävissä sivulla 35 (kuva 13).

Hahmosuunnitteluun olisin voinut käyttää runsaamminkin aikaa, sillä varsinaisia kuvituksia tehdessäni havaitsin, että suunnitteluni oli ollut puutteellista ja hahmot kehittyivät ja muuntuivat hieman kuvituskohtaisesti.

KUVA 12. Hahmosuunnittelu.
Luonnoksia ketusta ja karhusta.

4.4.2 Luonnosvaihe

Luonnostelin kuvitukset suoraan tulostamalleni taittopohjalle. Tein luonnoksista kuitenkin hieman lopullista kokoa suurempia, jotta viimeistelyä tehdessäni voisin pienentää kuvia ja siten tuoda kuviin lisää tarkkuutta. Kuvituksia suunnitellessani otin huomioon myös kirjan leikkuuvarat eli jatkoin kuvituksia yli tarvittavan koon varoen lisäämästä reunoille mitään, jonka halusin näkyvän lopullisessa teoksessa.

Kuvitusten elementtejä sommitellessani huomioin reunojen lisäksi myös aukeaman taitekohdan, jottei elementit katkeaisi häiritsevästi taitteessa. Taitekohtaan vältin asettamasta esimerkiksi eläinten kasvoja tai raajoja. Taustaelementtien halusin kuitenkin jatkuvan useassa kuvassa sulavasti aukeaman toiselta sivulta toiselle. En myöskään halunnut rajata kuvia taitekohtaan, vaan suunnitella joko koko aukeamalle ulottuvia kuvia tai taustattomia yksityiskohtiin keskittyviä kuvia. Joissain taustallisissa kuvissa jätin tekstille tilaa rajaamalla taustan joihinkin kuvaelementteihin tai häivyttämällä taustan maalatessani muuttamalla valööriä eli värin tummuusastetta kirkkaammaksi asteittain kohti paperin vaaleusastetta.

Luonnosvaiheen tärkeyttä ei voi korostaa liikaa etenkin, kun tekniikkana on akvarellit. Huolellisesti tehdyt luonnokset säästävät lopulta myös aikaa, sillä epäonnistuneiden maalausten määrä vähenee, kun itse tietää jo ennen varsinaisen maalauksen aloittamista, miltä lopputuloksen tulee näyttää. Sivulla 36 on esimerkkejä tekemistäni luonnoksista (kuva 13).

Luonnosvaiheessa olisi hyödyllistä käyttää pohjana jo aiemmin tehtyä kuvakäsikirjoitusta, jota tarkennetaan luonnoksilla. Itseltäni, kuten jo aiemmin mainitsin, kuvakäsikirjoitus jäi uupumaan, jonka vuoksi kuvitusten sommittelun toimiminen kirjan aukeamien jatkumossa ei ollut täysin taattua. Pyrin kuitenkin tarkkailemaan kuvitusten jatkumoa ja kuvien tasalaatuisuutta työn edetessä, kuten alla olevasta päiväkirjamerkinnästä voi lukea. Sivulla 38 on valokuva, jossa näkyy lattialle laaduntarkkailua varten levitetyt kuvitukset (kuva 14).

20.9.2010

Karhu ja kettu kaskan teossa -sadusta puolet on nyt kuvitettu. Olen pyrkinyt kuvittamaan satuja epäjärjestyksessä ja nyt valmiina onkin jokatoinen kuva. Kronologinen eteneminen voisi johtaa siihen, että kuvituksen epätasaisuus tai kuvitusjäljen kehittyminen olisi nähtävissä myös lopullisessa produktissa joka ei olisi laadun kannalta hyvä.

Nyt, kun kuvia on valmiina jokatoinen, levitin kuvat ja tekstit (alustava taitto) lattialle oikeaan järjestykseen kokonaisuuden arvioimista varten. Havaitsin, että tarkkailemalla kuvituksia ja aukeamia yhtä aikaa, kokonaisuuden hahmottaminen helpottuu ja minun on kätevämpää arvioida mahdollisia puutteita. Mielenkiinnon kannalta esimerkiksi loppupäähän olisi hyvä sijoittaa joku voimakkaasti väritetty kuva (nyt lopussa on kaksi valkostaustaista).

Myös hahmojen kokoa ja kuvakulmaa tulisi varioida enemmän. Tällä hetkellä karhu on lähestulkoon saman kokoinen kaikissa kuvissa ja kuvista puuttuu jännitettä. Vain kuvassa, jossa karhu makaa kalliolla ja ketusta näkyy vain korvat takaapäin, on kerronnallista jännitettä (kettu uhkaa karhua) joka on aikaansaatu sommittelulla.

Kuvissa on huomattavasti vähemmän yksityiskohtia kuin kokeilukuvassa jossa kettu hyppii kiveltä toiselle. Lisää yksityiskohtia!

KUVA 14. Laadun
valvontaa lattiarajassa.

KUVA 15. Valmisteluvaiheet. Vasemmalla: mären paperin pingotus puulevyllä.
Keskellä: luonnoksen jäljentäminen akvarellipaperille. Oikealla: suojausmenetelmiä.

4.4.3 Akvarellitekniikan haasteet

Akvarellitekniikka tuli minulle tutummaksi vasta visuaalisen ilmaisun opintojaksolla keväällä 2010. Maalaustekniikoista akryylit olivat minulle ennestään kaikkein tutuimmat ja siirtymisen akvarellien pariin haastoi minut uudella tavalla.

Akryylimaalien helppous on niiden peittävydessä eli maalatun pinnan päälle voi maalata uudestaan lukuisia kertoja. Luonnosten ei tarvitse olla akryyleillä maalatessa välttämättä loppuun asti hiottuja ja usein maalaukseni ovatkin kehittyneet lopulliseen muotoonsa hyvin suurpiirteisten luonnosten pohjalta.

Akvarelleille ominaista sen sijaan on värien läpikuultavuus. Luonnokset on hyvä suunnitella tarkkaan sillä korjausten tekeminen suoraan akvarellimaalaukseen on erittäin hankalaa. Akvarellivärien läpikuultavuuden ansiosta alla olevan paperin valkoisuus pääsee esiin (Smith 2004, 66). Siispä etenkin vaaleat kohdat tulee olla mietittynä jo etukäteen.

Paperin valinnalla on akvarellimaalauksessa hyvin suuri merkitys. Värit käyttäytyvät eri tavoin eripaksuisilla ja pintarakenteeltaan erilaisilla papereilla. Tarjolla on kolmea paperityyppiä: kuumapuristettua, kylmäpuristettua ja karkeaa (Smith 2004, 18). Itse valitsin karkean, täysin lumpusta valmistetun, keskipainoisen (300 g/m^2), luonnonvalkean *The Langton Prestige* -akvarellipaperin. Kokeilin useita eri akvarellimaaleille tarkoitettuja papereita, joiden joukosta valitsemani paperi toimi parhaiten yhteen maalaustekniikkani kanssa. Minua miellytti myös paperin tekstuuri (katso kuva 16 sivulla 40) ja sen huokoisuus.

Akvarellipaperit ovat melko arvokkaita ja tämä toimikin hyvänä kannustimena siihen, että suunnittelin luonnokset tarkkaan. Siirsin valmiit luonnokset akvarellipaperille maalauksen pohjaksi hyödyntäen silkkipaperia. En halunnut, että valmiissa maalauksissa kuultaisi läpi lyijykynän jäljet, joten jäljensin luonnoksen ensin silkkipaperin karheammalle puolelle, väritin sitten liukkaamman puolen kevyesti pehmeällä puristehiilellä ja lopulta kiinnitin silkkipaperin kuivalle, vedellä kostuttamisen jälkeen liimapaperilla puulevyllä pingotetulle akvarellipaperille ja jäljensin kuvaelementtien ääriviivat paperille varovasti silkkipaperin läpi lyijykynällä piirtäen. Valmisteluvaiheita on nähtävissä sivulla 38 (kuva 15).

Akvarellivärejä voi käyttää lukuisin eri tavoin. Useiden kuvitusten taustoissa käytin pirskotusmenetelmää, jolla saa aikaan elävän pilkullisen pinnan. Ennen hammasharjalla värin paperiin roiskimista suojasin akvarellimaalauksessa käytettävän suojamaskin ja maalarinteipin avulla ne alueet, jolle en halunnut väriä pirskahtelemaan (katso kuva 15 sivulla 38). Suojamaskiainetta käytettäessä tulee olla tarkka, että pohjapaperi on kuiva, sillä muutoin maskiaine saattaa repiä paperin kerroksia mukanaan sitä irrotettaessa. Maskin tulee antaa kuivua täysin myös ennen kuin sen päälle maalaa ja lopulta akvarellivärinkin pitää olla kuiva ennen maskin irrottamista, jottei väri leviäisi paperille.

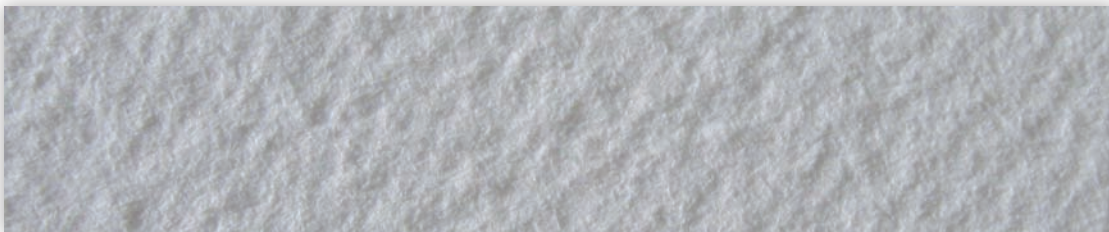
Akvarellimaalaus on yllättävän hidasta. Itse maalaamiseen saattaa kulua aikaa saman verran kuin värien kuivumisen odotteluun. Jollei halua värien sekoittuvan paperilla, tulee erillisten värialueiden antaa kuivua kunnolla ennen viereen maalaamista. Värejä kannattaa testata aina suttupaperille ennen maalaamista ja värien sekoittamista kannattaa harjoitella runsaasti ennen maalaamisen aloittamista.

Halutusta jäljestä riippuen värejä voi levittää joko märälle tai kuivalle pohjalle. Eri valöörejä saa aikaan veden määrän säätelyllä. Veden määrä pensselissä vaikuttaa tietenkin myös pensselin jättämään jälkeen ja lähes kuivalla pensselillä maalaamalla voi saada aikaan mielenkiintoisia pintoja. Itse käytin töissäni paljon kuullotustekniikkaa varsinkin puiden runkoja ja multapaukkuisia peltoja maalatessani. Maalasin ensin väriä paperille melko paksult ja kuullotin sitten paperin väriä takaisin esiin veteen kastetulla pensselillä värialueen keskeltä. Kuullottamalla sain elementeille myös vahvemmat reunaviivat värin paetessa pensselin edestä kohti värialueen reunoja.

Akvarellitekniikka opetti minulle kuvantekijänä kärsivällisyyttä, vaikka välillä rukoilinkin, että voisin vain tulostaa kuvan ajatuksistani suoraan paperille sellaisena kuin sen päässäni näin. Yhteen maalaukseen minulta kului keskimääräisesti aikaa luonnosteluvaiheesta valmiiseen kuvitukseen noin kymmenen tuntia.

Tekninen osaamiseni kehittyi kuvituspinon kasvaessa. Olin ennakoanut tekniikan ja tyylin kehittymistä ja kehityksen näkymistä valmiissa kuvituksissa siten, etten tehnyt kuvituksia siinä järjestyksessä, kuin olin suunnitellut niiden esiintyvän lopullisessa kirjassa. Erityisesti kirjassa ensimmäisenä esiintyvän pääsadun *Kettu ja karhu kasken teossa* kuvittamisessa kiinnitin huomiota kuvitusten tekojärjestykseen. Pakan sekoittamisesta oli osittain hyötyä, vaikka teinkin muutaman alkupään kuvituksista lopulta uudestaan. Kirjasin ylös kuvitusoriginaalien valmistumispäivämäärät (katso liite kaksi), jotta kehittymistäni kuvittajana opin näytetyöprosessin aikana voitaisiin arvioida kuvitusten valmistumisjärjestyksen perusteella. Liitteessä kolme on nähtävissä kirjasta poisjääneet kuvitukset, jotka toteutin uudestaan.

KUVA 16. Käytetyn akvarellipaperin tekstuuri.

KUVA 17. Havainnekuva akvarellikuvituksen jälikäsitteystä ennen ja jälkeen operaation.

4.4.4 Kuvien jälkikäsittely

Saatuani kuvitusoriginaalit valmiiksi skannasin ne digitaaliseen muotoon. Moniin kuvituksiin oli jäänyt maalausvaiheessa epäkohtia, jotka halusin korjata. Jossain kuvassa ketulta oli jäänyt puuttumaan viikset, toisessa hampaat ja kolmannessa valkoinen kaulus. Havainnekuva korjauksista on sivulla 40 (kuva17).

Selkeiden virheiden lisäksi halusin kuvankäsittelyllä korjata myös muutamia liian vähäisestä hahmosuunnittelusta johtuneita virheitä. Karhun kasvonpiirteet muuttuivat mielestäni liikaa kuvitustyön aikana. Valitettavasti kaikkia virheitä ei kannattanut mielestäni korjata kuvan jälkikäsittelyllä, kuten esimerkiksi karhun poskien korostuksen puuttumista joistain kuvista. Sen sijaan hahmon ilmeeseen eniten vaikuttavia kohtia, silmiä, muokkasin joissain kuvissa eläväisemmiksi lisäämällä kiiltoa tai korjaamalla muotoa kevyesti.

Mikäli aikaa opinnäytetyön tekemiseen olisi ollut rajattomasti olisin taatusti maalannut usean originaalin uudestaan. Kolme alkuperäisistä kuvituksista menikin täysin uusiksi, sillä en ollut tyytyväinen työni jälkeen, mutta valitettavasti useamman kuvituksen uusimiseen minulla ei jäänyt aikaa. Adobe Photoshop-kuvankäsittelyohjelmalla tekemäni korjaukset olivat melko pienimuotoisia sillä pelkäsin, että liiat korjailut näkyisivät lopullisessa panotuotteessa.

Kuvien sävyjä korjailin jälkeempään hieman. Samoin paikkailin pikkuvirheitä kuten yhtenäiseen väripintaan jääneitä valkoisia pilkkuja ja kuviin jääneitä karvoja tai muita roskia. Ennen lopulista taittoa viimeistelin kuvat muuttamalla kuvakoot oikeiksi, resoluution kohdalleen ja kääntämällä rgb-väriavaruuden painokelpoiseen cmyk-väriavaruuteen käyttämäni painon icc-profiilia hyödyntäen.

4.5 Kansi katseen vangitsijana

Kun olet kirjakaupassa, etkä ole vielä päättänyt, minkä kirjan veisit mukasi kotiin, katselet varmasti useiden eri kirjojen kansia ja saatat ostaa sen, jonka ulkonäkö miellyttää sinua eniten. Kannen merkitys korostuu mielestäni entisestään silloin, kun olennainen osa kirjaa on sen kuvitukset.

Kuvitetun kannen tulee markkinoida kirjaa ja herättää huomiota. Samaan aikaan kannen tulee olla uskollinen kirjan sisällölle. (Salisbury 2004, 100.)

Kuvitetun kirjan kannen konsepti on melko uusi. Alkujaan kirjan suojakannet valmistettiin nimensä mukaisesti puhtaasti suojaamaan kirjaa pölyltä ja lialta (vrt. engl. *dust jacket*) ja niiden valmistajina toimivat kirjakauppiaat kirjan kustantajien sijaan. Kirjan kannen merkitys markkinointivälineenä nousi nykyiselleen vasta 1920-luvulla. (Salisbury 2004, 100.)

Jo pelkkä kirjan nimen valitseminen tuotti minulle päänvaivaa. Asetin nimelle samoja vaatimuksia, kuin kirjan kannelle ja näin nimen myös olennaisena visuaalisena elementtinä kirjan kannessa. Lopulta päädyin nimeen *Eläinsatuja viekkaudesta*, joka mielestäni kuvasi hyvin kirjaan valitsemieni satujen luonnetta. Kilpailevia nimivaihtoehtoja olivat muun muassa: *Seitsemän suomalaista eläinsatua*, *Metsän elämää*, *Ketun kolttoiset*, *Metsiemme asukit* ja *Eläinsatuja - kansan kertomaa*.

Kannen kuvan suunnittelua siirsin koko työprosessin ajan aina myöhemmäksi ja myöhemmäksi. Sopivaa ideaa kannelle ei vain tuntunut löytyvän ja harkitsin jo jonkun sisältökuvituksen nostamista kanteen. Halusin, että kannessa olisi liikettä ja että kansikuvan aihe liittyisi satuihin tai jonkin sadun kohtaan. Halusin myös, että etukannessa esiintyisivät kirjan päähahmot kettu ja karhu, mutten halunnut tehdä kansikuvasta liian potrettimaista. Kirjan nimen löydyttyä myös viekkauden tuli mielestäni olla kansikuvassa läsnä.

Olin pyöritellyt kansikuvaideoita mielessäni pitkään ja luonnostellut eri vaihtoehtoja, jotka eivät kuitenkaan olleet mielestäni riittävän hyviä. Kun kirjan sisältökuvat olivat valmiit, onnistuin lopulta luonnostelemaan myös kansikuvan, johon olin tyytyväinen. Etukannessa yhdistin kirjan pisimmän ja merkittävimmän sadun *Karhu ja kettu kasken teossa* kohtauksia ja takakanteen tein kuvan, joka viittaa satuun *Kettu, harakka ja varis*. Halusin, että etu- ja takakansi liittyisivät yhteen saumattomasti, joten maalasin nämä kaksi aihetta samaan kuvaan. Mietin kannen väritystä pitkään ja lopulta maalasin kuvasta voimakkaasti keltasävyisen, jonka uskoisin herättävän huomiota ollessaan jopa kirjavassa lastenkirjahyllyssä muiden kirjojen joukossa.

Sommittelin kannen siten, että etukannessa kuva on ikäänkuin avoin ja takakannessa sulkeutuva. Tämän vakutelman loin puunrunkojen sommittelulla. Etukansi on myös kuva-aiheeltaan vauhdikas, kuten olin halunnutkin, vaikka karhu onkin seisahtunut maassa makaavan puunrungon eteen. Kuva-alan ulkopuolelle rajautuvat ja kuvan huomiopisteestä, karhusta ja ketusta, pois päin suuntautuvat linjat luovat dynaamisuutta kansikuvaan. Takakannesta tein vastapainoksi rauhallisemman, vaikka takakansikuvassakin kettu selvästi kehittelee kolttoa.

Kansikuvaa tehdessäni jätin tilaa kirjan nimelle ja takakansitekstille. Takakansitekstissä kuvailin muutamia lausein sitä, mistä kirjassa on kyse. Valmis kansi on alla olevassa kuvassa 18.

KUVA 18. Valmis kansi skaalattuna pienempään kokoon.

4.6 Typografia

Typografian valinnassa huomioonotettavia seikkoja ovat kirjainten käyttötarkoitus ja luettavuus. Antiikvat, päätteelliset kirjaintyyli, ovat helppolukuisempia sillä kirjainten muodot eroavat toisistaan selvästi ja päätteet auttavat lukijaa pysymään rivillä ja niitä suositaan pitkissä leipäteksteissä. Päätteettömät groteskit kirjaintyyli sen sijaan toimivat lyhyissä, korostettavissa kokonaisuuksissa sekä leipätekstinä kapeissa tekstipalstoissa. Rakenteellisesti luettavuuteen vaikuttaa kirjainten koko, merkkiväli, sanaväli, rivin pituus, riviväli, tekstin asettelu ja palstan väli, mikäli käytetään useampaa kuin yhtä palstaa. (Pesonen 2007, 29-30.)

Kirjaintyyliksi valitsin antiikvan. Valinnan takana ei ollut ensisijaisesti kuitenkaan parempi luettavuus, vaan kirjaintyylien henki. Hylkäsin groteskit lähes suoralta kädeltä, vaikka olinkin aiemmin ajatellut, että kuvitusteni henkeen saattaisi sopia myös jokin humanistinen groteski kuten Gill Sans tai Frutiger. Groteskit näyttivät kuitenkin tekemieni kuvitusten seurana, melko suuressa pistekoossa aavistuksen kömpelöiltä. Antiikvat veivät pidemmän korren hienostuneisuutensa vuoksi sekä siksi, että ne tuntuivat sopivan kirjan kuvitusten rinnalle luontevammin.

Kirjaintyyliksi valitsin Robert Slimbachin Adobelle venetsialaisten antiikvojen hengessä suunnitteleman Arno Pro (Simonson 2008). Harkitsin kirjaintyyliksi myös ranskalaista antiikvaa Adobe Garamond Prota, jota pidetään yhtenä täydellisimmistä ja kauneimmista antiikvoista (Itkonen 2003, 22). Myös siirtymäkauden antiikvoin luettava Adobe Caslon oli vaihtoehtojeni joukossa. Arno Pro sai taitossa aikaan pehmeän ja tasaisen vaikutelman ja oli mielestäni osuva valinta akvarellikuvitusten seuraksi.

Lisäsin tekstiin pehmeyttä entisestään värivalinnalla. Tavallisin valinta tekstin väriksi on musta, mikäli tausta on valkoinen, sillä taustan ja kirjaimen suuri värikontrasti parantaa tekstin luettavuutta. Yhdestä painoväristä koostuva teksti on myös varma valinta, mikäli painossa on vaarana tapahtua värien kohdistusvirheitä. Pienetkin kohdistusvirheet voivat tehdä tekstistä suttuisen näköistä ja huonosti luettavaa. Kokeilunhaluisena otin tietoisin riskin ja valitsin mustan sijaan kuitenkin tumman ruskean sävyn, jota esiintyy paljon myös kuvituksissa, sillä halusin vahvistaa tekstin ja kuvitusten yhteenkuuluvuutta.

Arno Pro kirjainperhe sisältää 32 eri leikkausta. Arno Pro käyttäjällä on siten selvästi tavallista enemmän valinnanvaraa saman kirjainperheen sisällä. Valitsin leipätekstiin Arno Pro Regularin ja otsikkoon Arno Pro Semibold Italicin. Katso esimerkit kirjan sisältöteksteissä käytetystä typografiasta kuvasta 19 sivulla 44.

Käytin Arno Prota myös kannen taitossa. Kirjan nimessä käytin kahta eri pistekokoa ja leikkausta Semibold Caption. Myös muissa kannen tekstielementeissä käytin harkintani mukaan muita leikkauksia kuin kirjan sisältöosissa (katso kuva 18 sivulla 42).

Kaunokirjallisessa tekstissä ei pidä käyttää korosteena lihavaa tai puolilihavaa antiikvaa. Korostusta varten jokaiseen antiikvaperheeseen kuuluu vastaava, samanhenkinen kursiivi, joista useissa kirjainperheissä on myös puolilihavat ja lihavat versiot. (Itkonen 2003, 92-93.)

Karhu ja kettu kasken teossa

Karhu ja kettu lähtivät yhdessä tuumin kaskea hakkaamaan. Vaan eipä kettu sitten viitsinytkään kuin vähän aikaa hakata ja sanoi karhulle: – Minun täytyy mennä Ilmoilaan ristiäisiin. Siellä sai emäntä lapsia.

KUVA 19. Kirjassa käytetty typografia.

Otsikko: Arno Pro Semibold Italic, 26/28 pt, M=75 Y=100

Leipäteksti: Arno Pro Regular, 14/17,5 pt, C=9 M=53 Y=100 K=81

4.7 Taitto

Taittoa olin suunnitellut melko pitkälle jo taittосуunnitelmaa tehdessäni. Kuvituksissa tekstien mentävät aukot suunnittelin tarkkaan ja aloittaessani taittotyön minulle oli jo selvää, kuinka teksti jakautuisi ja asettuisi sivuille. Tarkan etukäteissuunnittelun ansiosta taittotyö sujui jouhevasti ja palikat loksahdivat paikalleen suunnitellusti. Mikäli olisin suunnitellut taittoa ensikertaa vasta tässä vaiheessa, olisi taittovaihe kokonaisuudessaan vienyt enemmän aikaa.

Tein lopullisen taiton Adobe InDesign-taitto-ohjelmalla. Koska olin päättänyt tilata valmiin kirjan painatuksen Blurbilta, käytin suunnittelussa pohjana Blurbin valmista taittopohjaa. Taittopohjaan on määritelty etukäteen oikea koko, sivujen leikkuuvarat ja suoja-alue, jonka sisään kaikki oleellinen sisältö tulee sijoittaa.

Taittосуunnitelmaa tehdessäni olin jo ennättänyt harkita erilaisten taitollisten elementtien käyttöä kirjassani. Kuvitettujen anfangien, tekstin suurikokoisten alkukirjainten käyttö kiehtoi minua kovasti. Anfangien tehtävänä on parantaa tekstin visuaalista kiinnostavuutta ja houkuttelevuutta (Itkonen 2003, 88). Olin jo pyöritelty mielessäni kirjaimia, joiden takaa eläimet kurkistelevat, mutten lopulta halunnut viedä vetovoimaa tarinan kuvituksilta irrallisilla lisäyksillä. Harkitsin myös otsikoiden maalaamista akvarelleillä, mutta pelkäsin käsin maalattujen otsikoiden hukkuvan runsaasti kuvituksiin. Kuvitusten runsaus ja niiden ylivalta aukeamilla oli syynä myös siihen, että päädyin käyttämään taitossa vain niitä elementtejä, jotka olivat mielestäni välttämättömiä. Leipätekstistä poikkeava satujen otsikointi sekä sivunumerot ovat ainoat elementit, jotka selvittivät tiensä lopulliseen taittoon.

Sivunumerot sijoitin alakulmiin sivujen ulkoreunalle samaan linjaan tekstipalstan ulkoreunan kanssa. Sivunumeroissa käytin samaa kirjainleikkausta ja pistekokoa kuin leipätekstissä sillä halusin, että numerointi olisi selvästi näkyvässä ilman, että sivunumerot kuitenkaan herättäisivät erityistä huomiota. Sivunumeroja en sijoittanut sadun aloitusaukeaman vasemmalle sivulle enkä sivuille, joilla sivunumeroinnin kohdalla oli kuvituksessa rauhaton kohta. Uudet sadut suunnittelin alkamaan aina uuden aukeaman oikeanpuoleiselta sivulta.

Vaikka käytin sivunumerointia, en kuitenkaan laatinut kirjaan sisällysluettelo. Mielestäni satukirja, jossa on vain seitsemän satua, joista osa on vain yhden sivun mittaisia, ei kaivannut sisällysluettelo.

Päätin käyttää kirjassa nimiösivun lisäksi myös esinimiölehteä, jolle sijoitin vain kirjan nimen. Olisin halunnut tehdä nimiösivulle tai omistuslehdelle vielä pienen aiheeseen johdattelevan kuvituksen, mutta valitettavasti kirjan valmistuksen aikaraamit eivät enää antaneet periksi.

Nimiönkääntöön sijoitin kirjaa itseään koskevia tietoja. Tietoihin tuli mielestäni turhaa toisteisuutta. Olisin voinut ilmaista sen, että suunnittelin kirjan kaikki visuaaliset osat sekä vastasin toimituksesta ja satujen muokkauksesta kentien hieman tiivistetymin. Minua jäi harmittamaan myös se, etten saanut tietoa painopaikasta ennenkuin olin jo lähettänyt valmiin aineiston painoon ja tehnyt tilauksen, enkä siten voinut laittaa painopaikkaa kirjan tietojen joukkoon.

Valittuani kirjaintyyppiin toin kuvitukset taittopohjaan huomioidakseni ne marginaalien ja palstan leveyden määrittämisessä. Kuvissa 20-23 sivuilla 46-47 on nähtävissä esimerkkejä aukeamista, joilla alustava taittosuunnitelma, kuvitus ja lopullinen taitto toimivat suoraan yhteen ilman minkäänlaisia korjauksia.

Pyrin siihen, että palstan leveys ei vaihtelisi, mutta valitettavasti jouduin tekemään poikkeuksen muutaman sivun kohdalla. Sadun *Kuninkaanpoika karhujahdissa* kuvituksista olin suunnitellut kaksi siten, että tekstille jäi taitossa liian kapea tila. Kuvassa jossa kettu hyppii kiveltä toiselle kello kaulassa (valmiissa kirjassa sivuilla 36-37) kuvan muokkaaminenkaan tai uudelleen rajaaminen siten, että tilaa leveämmälle tekstipalstalle olisi jäänyt ei olisi onnistunut ilman, että jotain oleellista kuvasta olisi jäänyt pois. En halunnut asettaa tekstiä myöskään kuvan päälle. Lopullinen ratkaisu nähtävissä kuvassa 24 sivulla 48.

Seuraavan aukeaman kuvituksessa (valmiissa kirjassa sivuilla 38-39), jossa karhu on köytettyä kärryihin, olin jättänyt kärryn pyörien väliin liian kapean tilan, mutta taaskaan en halunnut muokata kuvaa vaan käytin kapeampaa palstaa (katso kuva 25 sivulla 48). Sadun *Karhu ja kettu kasken teossa* alkuperäisessä puimakuvassa (valmiissa kirjassa sivuilla 12-13) tekstin tila oli myös liian ahdas. Tässä tapauksessa päädyin kuitenkin muokkaamaan kuvaa (katso kuvat 26-27 sivulla 49). Tein kompromisseja siis kumpaankin suuntaan tapauksissa, joissa taiton etukäteissuunnittelusta huolimatta olin tehnyt virheen kuvituksessa.

Ennen tekstin lopullista asemointia sivuille keskityin palstan leveyden ja muodon, kirjainkoon ja rivinvälin optimointiin. Valitsin palstan muodoksi oikeasta reunastaan liehuvan palstan sillä teksti sisältää paljon vuorosanoja ja niistä aiheutuvia rivin pituuden muutoksia ja rivinvaihtoja. Liehupalstan etuna on, että sanavälin ollessa vakio tekstiin ei sunny ylisuuria sanavälejä toisin kuin tasapalstassa voi käydä. Liehupalstan käyttöön liittyy kuitenkin useita typografisia sääntöjä. Sopusuhtaisen liehupalstan rivin pituus ei saa vaihdella liikaa, palstan reunaan ei saa syntyä säännöllisiä kuvioita, yksinäisiä, lyhyitä sanoja ei saa jäädä pitkän rivin päähän, eikä peräkkäisiä tavutukseen päättyviä rivejä saa olla liikaa. (Itkonen 2003, 78.)

Vaikka pyrinkin tekemään tekstipalstoista mahdollisimman tasapainoisia, teksti jäi mielestäni melko repaleiseksi. Vuorosanojen ajatusviivalla merkitsemiseen liittyvistä kieliopil-

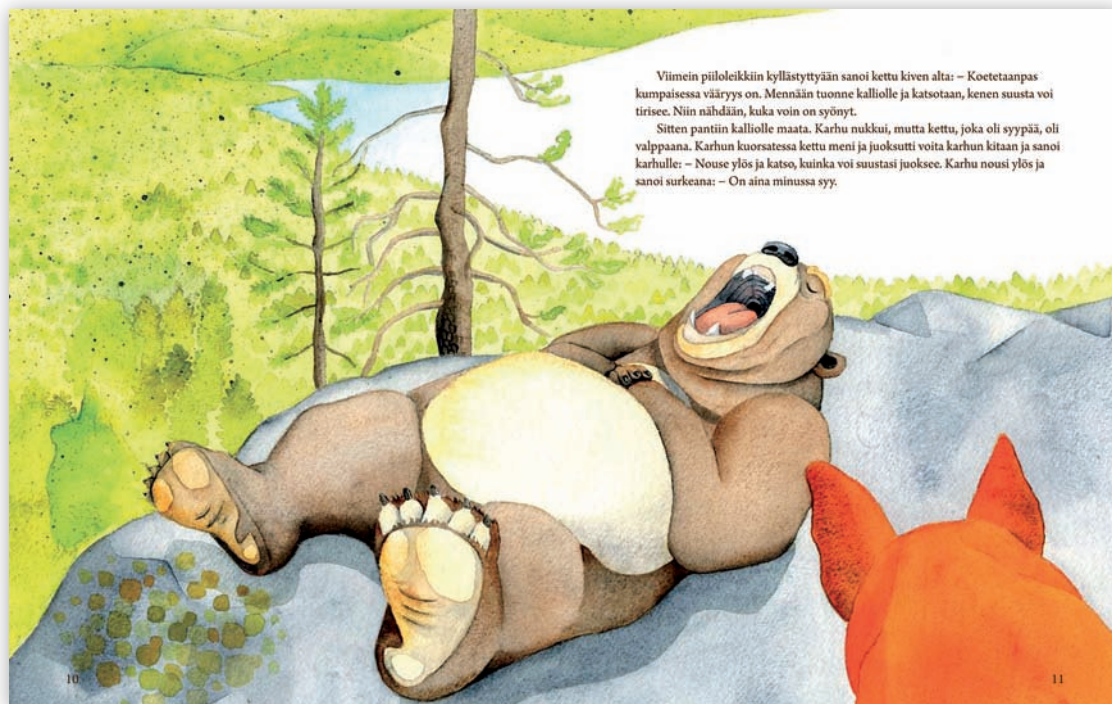
lisistä suosituksista johtuen palstoihin olisi jäänyt aukkoja sen muodosta riippumatta. Eniten ikäviä aukkoja sai aikaan suositus, ettei eri henkilöiden repliikkejä tulisi sijoittaa samalle riville (Korpela 2011).

Takakannassa tein palstan muodon suhteen poikkeuksen ja käytin tasapalstaa. Tasapalsta sopi mielestäni paremmin lyhyen tekstinpätjän muotoiluun etenkin kun halusin sijoittaa tekstin vaakasuunnassa kannen keskelle. Tasapalstaan asetettu teksti näytti sopivan paremmin myös takakansikuvan muotoihin.

Yksipalstaisen taiton palstan leveyden määrittämisessä kiinnitin huomioni siihen, ettei rivin pituus kasvaisi liian pitkäksi. Luettaessa silmä seuraa tekstiriviä hypäyksittäin ja hahmottaa yhdellä kertaa viidestä kymmeneen kirjainta. Silmän tottumusten perusteella ihanteelliseksi rivin pituudeksi on määritetty 55-60 merkkiä. Miniminä pidetään 35-40:tä merkkiä ja 60 merkin jälkeen luettavuus alkaa huonontua ja 90:tä merkkiä pidetään suositeltavana ylärajana. Rivin pituuden kasvaessa myös kirjainkoon ja rivivälin tulee kasvaa lukemisen helpottamiseksi. (Itkonen 2003, 70.)

Rivin pituudesta leipätekstissä olisi tullut pienellä pistekoolla liian pitkä, ja koska satukirjassa tavallista suurempi tekstin pistekoko on jopa suositeltava, asetin leipätekstin piste-kooksi 14/17,5 pt. Riviväli olisi voinut olla suurempikin, sillä nyt tekstit näyttävät palstoissaan aavistuksen raskailta. Selvästi väljempi riviväli olisi kuitenkin muuttanut tekstin juoksutusta, jossa halusin olla tarkka, ettei tarinan ja kuvitusten yhteys katkeaisi aukeamilla.

Näyttövedos *Eläinsatuja* -kirjan valmiista painoaineistosta on liitteenä yksi.

KUVA 20. Toimiva yhteys taittосуunnitelman, kuvituksen ja lopullisen taiton välillä. Valmiin kirjan sivut 10-11 skaalattuna pienempään kokoon.

KUVA 26. Kuvituskuva, jossa tekstille jätetty aukko osoittautui taittovaiheessa liian kapeaksi.

KUVA 27. Kuvitusta muokattu taittoon sopivaksi.
 Kuvan uusi raja-
 jaus jätti enemmän tilaa tekstipalstalle.
 Valmiin kirjan sivut 12-13 skaalattuna pienempään kokoon.

4.8 Tiedostosta painotuotteeksi

Lastenkirjan suunnittelussa on erittäin tärkeää huomioida kohderyhmän eli lasten lukutottumukset myös kirjan valmistusmateriaalien valinnassa. Lastenkirjoissa on tärkeää, että ne on valmistettu kestävästi aikaa ja kovempaakin käsittelyä. Kirjat matkaavat usein vanhemmalta sisarelta nuoremmalle, toisinaan jopa vanhempien omasta lapsuudesta heidän lapsilleen. Lisäksi lapsilla on tapana selata kirjoja läpi useaan kertaan ja ne saattavat päätyä välillä kirjahyllyn sijaan lelukoppaankin. Verrattuna esimerkiksi aikuisten romaaniin joka saattaa yhden lukukerran jälkeen selvittää tiensä suoraan kirjahyllyyn lajikumppaniensa seuraan joutuvat lastenkirjat siis monesti huomattavasti suurempien koettelemusten eteen.

Kirjan fyysiseen kestävyyteen vaikuttaa paperin laatu, kansien materiaali sekä kirjan sidontatapa. Päälystetty paperi ei sottaannu yhtä helposti kuin päälystämätön ja päälystetyissä paperilaaduissa on valittavissa niin matta- kuin kiiltäväpintaisia versioita. Päälystetystä paperista valmistettujen sivujen voisi siis olettaa säilyvän siisteinä pidempään kuin mikäli sivumateriaalina käytettäisiin päälystämätöntä paperia, jonka huokoinen pinta imee sormista irtoavan rasvan ja lian suoraan sisäänsä. Vahvasti päälystetyillä papereilla myös painolaatu paranee ja värit toistuvat kirkkaampina kuin päälystämättömällä paperilla (Kainulainen & Åberg 2004, 84).

Käyttämäni paino tarjoaa melko vähän valinnan varaa käytettävien paperilaatujen suhteen. Tavallinen paperi (Blurb Standard Paper) on mattapintainen ja paksuudeltaan 135 g/m². Neliväripainatuksen toinen paperilaatu (Premium Paper) on 180 g/m² ja sen voi valita joko matta- tai kiiltäväpintaisena. (Blurb 2011.)

Valitsin kirjassa käytettäväksi Premium Paperia kiiltäväpintaisena, sillä paksummat sivut ovat tietenkin kestävämpiä. Liian paksua paperia ei tavalliseen lastenkirjaan tule kuitenkaan valita, sillä sivujen miellyttävän selattavuuden kannalta niiden on hyvä olla taipuisia. Hyvin pienten lasten kuvakirjojen sivutkin toisaalta ovat usein paperin sijaan vahvaa pahvia, sillä näiden kuvakirjojen tulee monesti kestää sormien selailun lisäksi myös hampaita. Satukirjassa mielestäni hyvä paperin paksuus on 160-190 g/m².

Mielestäni lastenkirjojen kansien tulisi olla lähes poikkeuksetta kovakantiset. Kovat kannet antavat paremmat raamit kirjalle olipa se sitten sivumäärältään laaja tai ei. Lastenkirjoissa irtopäälyksen sijaan valitsisin itse ehdottomasti myös kannet, joissa kuva on painettu suoraan kansien pintaan. Irtopäälykset repeytyvät helposti ja mikäli suojakansien alla on yksivärinen, painamaton pinta saattaa kansista tulla pianikin hyvin tympeän näköiset. Jotta sivut pysyisivät kovien kansiensä sisällä pidempään kuin muutaman lukukerran, tulisi sidontamenetelmäksi valita lankasidonta.

Painatus voi tapahtua joko perinteisellä tavalla, jossa painoaiho valmistetaan kerran ja monistetaan aina uudestaan, tai digitaalisella tekniikalla, jossa painopinta muodostetaan joka kerta uudestaan (Kainulainen & Åberg 2004, 94-95). Perinteisellä menetelmällä kannattaa kustannuksia ajatellen painaa kirjoja vain mikäli painomäärä on suuri. Digitaalinen painomenetelmä sopi hyvin omaan tarkoitukseeni, kun kirjasta valmistettiin vain mallivedos (painosta tullut vedos kuvassa 28 sivulla 51).

Eläinsatuja viekkaudesta

Piia Kukkaslahti Ferreira

KUVA 28. Kirjasta tehty mallivedos.

5 KYMMENEN VINKKIÄ SATUKIRJAN ULKOASUN SUUNNITTELIJALLE

1. Kun lähdet suunnittelemaan satukirjan ulkoasua, perehdy ensimmäisenä saamaasi valmiiseen materiaaliin eli tekstiin. Pohdi, mitä tyyliä sadut edustavat. Lue satuja uudestaan ja uudestaan, kunnes niiden merkitykset ovat avautuneet sinulle ja ymmärrät mahdollisimman hyvin, mistä niissä on kyse. Huomioi myös satujen mahdollinen monitasoisuus ja vertauskuvallisuus konkreettisten tapahtumien lisäksi.

2. Määrittele satukirjan konsepti. Mieti, millaisen roolin haluat antaa kuvituksille. Pohdi, onko kuvitusten tarkoituksena toimia koristeina, esittää tarinan tapahtumat tiivistysti vai syventää sadun merkityksiä.

3. Päätä kirjan fyysinen koko. Huomioi kirjan käyttötarkoitus, selattavuus sekä yleisen henki.

4. Tee kuvakäsikirjoitus, jossa luonnostelet karkeasti tarinan kuvitettavat kohdat. Mieti kuvien jatkumoa, sitä kuinka kuvat toimivat yhdessä aukeamalta toiselle siirryttäessä. Kuvakäsikirjoituksen tärkeys korostuu, mikäli olet antanut kuvituksille merkittävän roolin kirjan ulkoasussa. Tee taittomalli, dummy ja thumbnail dummy, joissa pohdit kuvitusten ja tekstin yhteyttä ja asettelua aukeamittain. Mieti kuvakokoja sekä kuvien linjaa. Onko kuvissa taustat vai ovatko ne syvätyttyjä? Rajautuvatko kuvat esimerkiksi kuvalaattikkoon, onko kuvilla reunaviivat, yltävätkö kuvat sivujen reunoihin saakka vai jääkö aukeamille tyhjät marginaalit? Pyörittele suunnitelmia ja tee korjauksia, kunnes olet varma konseptisi toimivuudesta.

5. Valitse satujen henkeen sopiva kuvitustyyli ja kuvituksissa käytettävä tekniikka. Tee kokeiluja ja pidä mielesi avoinna sinulle uusille kuvitustavoille etenkin, mikäli olet vielä kuvittajan urasi alkutaipaleella.

6. Mieti kuvitusoriginaalien kokoa. Mikäli käytät jotain perinteistä kuvitustekniikkaa kuten viivapiirrosta tai jotain maalaustekniikkaa, originaalien ja lopullisten kuvitusten koot on hyvä päättää etukäteen. Mieti haluatko siveltimenvetojen tai kynän jäljen näkyvän samassa koossa painetussa kirjassa vai haluatko pienentää kuvia siten, että esimerkiksi viivat ohenevat eikä paperin tekstuuri erotu valmiissa kuvissa.

7. Kun olet valinnut tarinasta kuvitettavat kohdat, tee luonnoksia ja mieti eri esitystapoja. Pohdi erilaisia sommitteluja, perspektiiviä, värien käyttöä, yksityiskohtien määrää sekä kuvan kompositiota. Luonnostele riittävästi myös tarinassa esiintyviä hahmoja, jotta hahmojen piirteet ovat sinulle selvillä ennen kuvitusten tekoa. Älä aliarvioi luonnosvaiheen merkitystä.

8. Lopullisia kuvituksia tehdessäsi, ota jo valmiiksi huomioon painovalmiin kirjan leikkuvat ja aukeamien taitekohdat. Älä aseta taitteeseen tai reunoihin asti yltävien kuvien laitamille mitään kuvan sisällön kannalta tärkeää. Myös esimerkiksi kasvojen asettamista taitekohtaan tulee välttää.

9. Valitse typografia työstämäsi satukirjan hengen mukaisesti. Kokeile erilaisia kirjaintyppejä taitossa yhdessä kuvitusten kanssa. Huomioi hyvä luettavuus valintoja tehdessäsi. Muista, että kuvitukset ja typografia muodostavat visuaalisen kokonaisuuden kirjassa. Mieti kaipaako taitto joitain lisäelementtejä kuten kuvatekstejä, anfangeja tai vinjettejä. Muista johdonmukaisuus tekstin korostusten ja lisäelementtien käytössä.

10. Taita kirja valmiiksi suunnittelun alkuvaiheessa tekemääsi taittomallia hyödyntäen. Varmista tekstin ja kuvitusten synkronoitu juoksutus aukeamilla ja sadun hyvä seurattavuus lukijan ja kuuntelija-katselijan kannalta. Valmista lopulta painotuotteesta sähköinen tiedosto käyttämäsi painon edellytysten mukaan.

6 POHDINTA

Opinnäytetyönäni valmistui seitsemän suomalaista kansansatua sisältävä lapsille suunnattu kirja *Eläinsatuja viekkaudesta*. Opinnäytetyöprosessini tavoitteena oli syventää taitojani kuvittajana, kehittää luovaa visuaalista ilmaisuani ja löytää persoonallinen, kirjan satujen henkeen sopiva kuvitustyyli. Halusin päästä työskentelemään kuvittamisen sekä kirjan ulko-asun suunnittelun parissa ja keskittyä näihin graafisen suunnittelun alueisiin opintojeni loppusuoralla.

Tavoitteenani oli opinnäytetyön teon aikana tuottaa materiaalia, jota voisin käyttää edes osittain työnäytteinä itseni markkinoinnissa kuvittajana. Toiveenani oli aikaansaada valmis satukirja, jota voisin tarjota eteenpäin kustannettavaksi lähes sellaisenaan. Valmiista teoksesta toivoin esteettistä ja eheää kokonaisuutta, joka kunnioittaisi satuperinteitä, mutta jolla olisi edellytykset saavuttaa 2010-luvun lasten ja heidän vanhempiensa kiinnostus.

Asetin valmiille teokselle tavoitteeksi myös sen, että teksti ja kuvitus toimisivat mahdollisimman hyvin yhteen. Toivoin, että tekstin ja kuvituksen välisen ideaalin suhteen etsiminen myös näkyisi valmiissa satukirjassa.

KUVA 29. Havainnekuva huonon sidontamenetelmän aikaansaamasta virheistä painetussa mallivedoksessa.

6.1 Valmiin teoksen arviointi

Tavoitteenani oli aikaansaada esteettinen satukirja, joka olisi kokonaisuutena hallittu ja yhtenäinen. Valmiista satukirjasta ei valitettavasti tullut edes omassa mittakaavassani niin täydellinen kuin olisin toivonut. Mielestäni valmistunutta kirjaa ei olisi reilua verrata suoraan vaikkapa teoksiin, joita tarkastelin opinnäytetyöni alkuvaiheessa. Kuvittajat kuten Tove Jansson ja Mauri Kunnas kuuluvat maamme huippuihin puhuttaessa kuvitustaiteesta, kun taas itse otan vasta ensiaskeliani kohti kuvittajan uraa.

En kuitenkaan halua puolustella valmistuneen kirjan epäkohtia kokemattomuudellani. Haluan vain tuoda esiin sen, että kirjan teko kaikkine vaiheineen oli minulle suuri oppimisprosessi ja vasta nyt saatuani ensimmäisen satukirjani valmiiksi tiedän, kuinka satukirjan suunnittelutyön tulisi edetä.

Kun sain valmiista kirjasta Blub.comin kautta tilaamani mallivedoksen havaitsin surukseni, että Blurbin valmiissa taittopohjassa aukeaman sisämarginaalien jälkeisen suoja-alueen ulkopuolelle jäänyttä osaa oli käytetty sidontavarana. Vaikka tutustuin Blurbin laatimiin ohjeisiin ja määrityksiin huolellisesti, en ollut havainnut missään mainintaa siitä, että aukeamien keskitaiteesta napataan sidontaan yhteensä yli yksi senttimetri. Olin tarkastellut opiskelutovereideni saman yrityksen kautta tilaamia kirjoja ennen päätöstäni kyseisen painon käytöstä. Olin siis tietoinen siitä, että Blurbin käyttämä sidontamenetelmä on melko bruttaali, mutta kuvittelin, että paino paisuttaa tiedostoa automaattisesti siten, ettei sidonta syö sivujen sisältöä. Sidonnasta mallivedokseen aiheutuneita virheitä on nähtävissä kuvassa 29 sivulla 54.

Painosta tullut tuote ei siis vastannut odotuksiani. Sisämarginaaleista oli hävinnyt niin reilu suikale, että teksti asemoituu liian lähelle taitetta. Pahiten tämä virhe ei kuitenkaan mielestäni vaikuttanut typografiaan, vaikka myös tekstin kannalta puuttuva tila on selvästi havaittavissa ja häiritsevä. Eniten hallaa se aiheutti toteuttamilleni kokoaukeaman kuvituksille. Kuvien keskeltä puuttuva reilu senttimetri katkoo kuvitukset erittäin rumasti. Värit toistuivat kuitenkin painotuotteessa hyvin ja odotusteni mukaisesti ja olen tyytyväinen myös käytettyyn paperiin ja kansimateriaaliin. Sidonta valitettavasti pilasi mallivedoksen.

Jos kirja painettaisiin laadukkaassa painossa ja se sidottaisiin lankasidontamenetelmällä, mallivedoksessa esiin tullutta ongelmaa ei syntyisi. Olin huomioinut kuvituksissa sen, ettei taitekohtaan sijoittuisi mitään, mikä näyttäisi huonolta lankasidotussa kirjassa. Jätän nyt mallivedoksen ongelmat kuitenkin syrjään ja keskityn arvioimaan teosta valmiin painoaineiston pohjalta (näyttövedos liitteenä yksi).

Mikäli kirjan valmistumisella ei olisi ollut kiire, olisin tehnyt vielä muutaman kuvituksen uudestaan. Etenkin kuva, jossa pässit puskevat toisiaan kedolla sadussa *Ilon ja riemun päivä* (valmiissa kirjassa sivuilla 32-33, katso liite yksi) on tunnelmaltaan kankea ja tekee aukeamasta raskaan oloisen.

Ennen konkreettisen työn aloittamista olin päättänyt soveltaa työssäni laajentavan kuvakirjan konseptia. Vaikka käytinkin luonnosteluun runsaasti aikaa, olin silti hätäinen ja halusin päästä maalaamaan kuvituksia mahdollisimman nopeasti, sillä viikkojen kuluminen

kohti kevättä ahdisti minua jo alkusyksyllä 2010. Mikäli olisin uhrannut luonnosteluun vielä enemmän aikaa ja ajatustyötä, olisin varmasti onnistunut viemään kuvitukset syvemmälle tasolle. Monet kuvituksista jäivät melko kuvaileviksi ja tarinan tapahtumien visuaalisiksi tiivistelmiksi, joka ei sinällään tee kuvituksista huonoja, se ei vaan täytä laajentavan kuvakirjan konseptin määrittäviä, joihin olisin itse halunnut kuvitusteni yltävän.

Valmiin kirjan yhtenäisyys kuitenkin miellyttää minua. Toistuvat elementit on kuvattu samaan tyyliin, joka linkittää kuvitukset yhteen. Tein esimerkiksi puiden rungoista samanlaisia luodakseni yhtenäisyyttä, vaikka metsissä todellisuudessa kasvaakin monenlaisia puita. Taustoissa käyttämäni roisketekniikka yhdistää kuvia, kuten myös kivien päällä ja maassa esiintyvät värilaikut.

Tyyli elää jonkin verran kuvituksissa, mutta on kuitenkin mielestäni melko yhdenmukainen. Jotkut kuvituksista ovat rauhallisia ja toiset räväkempiä. Eläinhahmot ovat pelkistettyjä, mutta toisissa kuvituksissa ilmeitä on kärjistetty pidemmälle ja hahmot ovat muuttuneet sarjakuvamaisemmiksi kuin toisissa. Sarjakuvamaisuus korostui sadun *Kettu ja rapu* kuvituksissa (valmiissa kirjassa sivut 40–41, katso liite yksi), jotka poikkeavat kenties liikaakin kuvitusten yleisestä linjasta. Vaihtelu ei ollut täysin tarkoituksenmukaista, mutta sillä ei ole kirjan yleisilmeeseen mielestäni pelkästään negatiivinen vaikutus. Tyylin kevyt variointi myös elävöittää kokonaisuutta.

Kuvakäsikirjoituksen puuttuminen työvaiheena näkyy lopullisessa teoksessa siinä, ettei kuvien jatkumo ole täydellinen. Hyvin ja ajoissa laadittu taittosuunnitelma kuitenkin paikkasi kuvakäsikirjoituksen puuttumista osittain. Kuvakäsikirjoitus olisi kuitenkin auttanut minua näkemään sommittelun kokonaiskuvan paremmin. Eläinhahmojen liike siirryttäessä aukeamalta toiselle ei ole jatkuvaa kirjassa, eivätkä kuvat yhdisty toisiinsa liikkeensä vuoksi kovinkaan selvästi.

Päätin nostaa tekstin ja kuvien välisen toimivan yhteyden etsimisen merkittävään osaan opinnäytetyössäni. Se, että keskityin taiton suunnitteluun jo ennen kuvitustyön aloittamista näkyy mielestäni positiivisesti valmiissa kirjassa. Itsenäisten elementtien, tekstin ja kuvitusten, välillä on selvä yhteys, jonka voi havaita kirjaa selatessa.

Typografian valintaan olen tyytyväinen, vaikka olisin mielelläni käyttänyt enemmän aikaa erilaisten typografisten yhdistelmien kokeiluun. Satujen otsikot olisivat saaneet esimerkiksi nousta voimakkaammin esiin. Otsikoissa olisin voinut käyttää vielä suurempaa pistekokoa ilman, että otsikkotekstiä olisi täytynyt jakaa kahdelle riville.

Taittoon jäi joitain virheitä, eikä tekstin asemointi ole täydellinen. Minua häiritsee etenkin takakansitekstin sanojen epätasapainoinen välistys. Kirjan arviointi mallivedoksen pohjalta ei ole luotettavaa, mutta mallivedoksesta havaitsin, että tekstipalstat olisivat voineet olla myös hieman kapeampia. Vaikutelmaa toki vahvistaa aukeamien keskitaiteesta puuttuva tila, mutta luulen, että palsta näyttäisi aavistuksen liian leveältä myös, vaikka aukeamat näkyisivät painettuna kokonaisuudessaan kuten olin suunnitellut. Mallivedos auttoi minua havaitsemaan myös suunnittelusta johtuvia ongelmia, joita valmiiseen painomateriaaliin jäi. Varsinainen opinnäytetyöprosessini on jo päättynyt, mutta virheiden tiedostamisesta on hyötyä, sillä voin korjata kömmähdykset ennenkuin tarjoan kirjaa eteenpäin kustannettavaksi.

Onnistuin mielestäni hyvin siinä, että alkuvaiheessa tekemäni taittосуunnitelma toimi myös lopullisessa taitossa. Kuvitusten tekstinmentävät aukot olivat osuneet pääosin oikeisiin kohtiin ja riittivät hyvin aukeamien tekstimäärille. Tekstin juoksutus toimii hyvin sadun luennan kannalta ja kuvitukset kulkevat käsi kädessä tarinan kanssa. Toisaalta taittосуunnitelman noudattaminen myös osittain rajoitti taiton viimeistelyä. Halusin istuttaa tekstit aiemmin määrittelemilleni paikoille ja tästä johtuen typografia ei ole täysin tasapainoinen tarkasteltaessa kirjaa aukeamittain. Onnistuin kuitenkin mielestäni löytämään satukirjaani sopivan tasapainon kuvitusten ja tekstin välille kokonaisuutta katsottaessa, vaikka kuvitukset nousivatkin suunnittelussa tekstiä merkittävämpään rooliin.

6.2 Työprosessin ja oman kehityksen arviointi

Opinnäytetyöprosessin alussa määrittelin työni ensisijaiseksi tavoitteeksi luovan visuaalisen ilmaisuni kehittämisen. Toivoakseni visuaalinen ilmaisukykyyni jatkaa kehitystään niin pitkään kuin kynä ja pensseli kädessäni pysyy. Kuvittamisen saralla kuvallinen ilmaisutaitoni on ehdottomasti parantunut opinnäytetyöni edetessä.

Opinnäytetyöni valmistuminen edellytti minulta lukemattomia tunteja määrätietoista työskentelyä muiden opintojen ja lopulta kokopäivätyön ohella. En ole koskaan ennen piirtänyt ja maalannut niin tiheään tahtiin kuin kuvittaessani *Eläinsatuja viekkaudesta* -satukirjaa.

Työ alkoi keväällä 2010 ja kesti lähes kokonaisen vuoden kevääseen 2011. Väliin mahtui toki myös hiljaisempia kausia, mutta työ oli jatkuvasti läsnä ajatuksissani. Työnkulku oli minulle melko selvä jo ennen konkreettiseen kirjan ulkoasun suunnitteluun tarttumista, mutta se myös eli prosessin mukana. Alkusuunnitelman mukaan tarkoituksenani oli keskittyä oman kehitykseni havainnointiin ja arviointiin, mutta lopulta päätin antaa työssäni enemmän tilaa kokonaisvaltaisen satukirjan ulkoasun suunnittelulle ja koko prosessin tarkastelulle.

Painotuksen vaihtuminen nosti mielestäni opinnäytetyön hyötyarvoa. Oman työn arviointi on jatkuvaa työtä tehtäessä ja sitä myöhemmin tutkailtaessa. Painotuksen muuttuminen ei vähentänyt sitä, mitä opin omista työskentelytavoistani ja itsestäni kuvittajana. Tarkkailemalla koko satukirjan suunnittelun työprosessia ja erittelemällä sen vaiheet sain sen sijaan koostettua tietoa, josta voi olla hyötyä muillekin kuin itselleni.

Taustatyön hyöty työnkulun kannalta osoittautui merkittävämmäksi kuin olisin osannut etukäteen aavistaa. Koska *Eläinsatuja viekkaudesta* on ensimmäinen kirja, jonka olen suunnitellut, sain taustatyöstä huomattavasti konkreettista tukea työskentelyyni. Tunnettujen suomalaisten kuvittajien kuvittamia teoksia tarkastelemalla löysin kirjan sisällön, tekstin ja kuvien, asetteluun mallin jota lähdin noudattamaan omassa suunnittelutyössäni. Malli ei noussut esiin yhdestä ainoasta kirjasta, vaan tiivistyi niiden havaintojen joukosta joita tein tarkkailemalla kymmentä eri teosta. Malli tuli näkyväksi jo kirjan taittосуunnitelmassa.

Työskentelyni kannalta olisi ollut tärkeää, että olisin hankkinut Uri Shulevitzin kirjan *Writing with Pictures: How to Write and Illustrate Children's Book* luettavakseni jo ennen työn aloittamista. Kirja auttoi minua hahmottamaan satukirjan suunnittelun eri työvaiheet ja ymmär-

tämään paremmin vaiheiden merkitykset koko suunnittelutyön kannalta. Olin kuitenkin onnistunut kartoittamaan työvaiheet etukäteen melko hyvin opintojeni aikana hankkimani kirjan suunnittelua ja kuvittamista koskevan yleiskäsityksen pohjalta. Taustatyön myötä tietouteni satukirjan suunnittelusta kuitenkin laajeni entisestään.

Toiveenani oli kehittyä kuvittajana työprosessin aikana ja löytää persoonallisempi kuvitustyyli. Kuvitustyöhön keskittyessäni omaksuin itselleni aiemmin kohtalaisen vieraana pysytelleen akvarellitekniikan. Tekninen osaamiseni kehittyi luonnollisesti sitä mukaa, mitä enemmän maalasin.

Käyttämäni kuvitustyyli sopii mielestäni hyvin satujen henkeen. Tyylin persoonallisuutta on kuitenkin vaikea arvioida. Tyyli on kenties persoonallisempi ja yhtenäisempi kuin mikään aiempien kuvitusteni tyyli. En usko, että kirjassa käyttämäni tyyli on kuitenkaan niin omaperäinen, että se olisi helposti tunnistettavissa laajasta satukirjojen kuvitusten joukosta.

Osa kirjaan päätyneistä kuvituksista onnistui mielestäni hyvin ja aion hyödyntää niitä hankkiakseni toimeksiantoja kuvittajana. Seuraavana haasteenani on luoda täysin kuvitustöihini keskittyvä portfolio Internetiin. Olen suunnitellut, että aloitan itseni markkinoimisen kuvittajana tekemällä postikortteja kuvituksistani ja lähettämällä postikortteja suomalaisille kustantamoille. Postikortteihin liitän tulevan online-portfolioni osoitteen, jonka kautta kustannustoimittajat pääsevät halutessaan tutustumaan laajemmin kuvitustöihini.

Olen päättänyt lähettää valmistuneen satukirjan onnistuneimmista aukeamista mallivedoksia kustantamoille ja tarjota kirjaa kustannettavaksi. Kirjassa on vielä hiomisen varaa, mutta uskon, että mikäli saan herätettyä jonkin kustantamon kiinnostuksen, kirjaa olisi paras jatkokehittää yhdessä kustannustoimialan ammattilaisen kanssa.

Vaikka *Eläinsatuja viekkaudesta* -kirjan mallivedoksen painomuste on vasta ehtinyt kivahtaa, haaveilen jo uuden kirjan suunnittelusta. Kirjan suunnitteluprosessi oli opettavainen ja seuraavan kirjan suunnittelu olisi jo taatusti ensimmäistä hieman vaivattomampaa sillä nyt ainakin tiedän tarkasti, mitä työvaiheita satukirjan suunnitteluun kuuluu. Toivon kuitenkin, että saisin jonkinlaista palautetta kustantamoilta ennen toisen teoksen aloittamista.

Aidon kuvakirjan luominen kiehtoo minua kovasti. Enää puuttuu vain sopiva tarina.

LÄHTEET

Blurb. 2011. *Book Pricing* [verkkojulkaisu]. Blurb [viitattu 15.3.2011]. Saatavissa: <http://www.blurb.com/create/book/pricing>.

Happonen, S. 2001. Liike, kuvakirja ja kuvitettu teksti. Teoksessa Rättyä, K. & Raussi, R. (toim.). *Tutkiva katse kuvakirjaan*. Jyväskylä: Gummerrus Kirjapaino Oy, 101-131.

Hatva, A. 1993. *Kuvittaminen*. Helsinki: Rakennustieto Oy.

Kainulainen, J. & Åberg, K. 2004. *Mainospainotuotteen ostajan opas*. Jyväskylä: Docendo Finland Oy.

Kallio, R. 1998. Tyyli - taiteen näennäinen itsestäänselvyys. Teoksessa Elovirta, A. & Lukkarinen, V. *Katseen rajat. Taidehistorian metodologiaa*. 2. painos. Jyväskylä: Gummerrus Kirjapaino Oy, 59-76.

Korpela, J. 2011. Nykyajan kielenopas. Luku 4: Kirjoitusmerkit [verkkojulkaisu]. Julkaisussa *Datateknikka ja viestintä* [viitattu: 18.3.2011]. Saatavana: <http://www.cs.tut.fi/~jkorpela/kielenopas/4.4.html>.

Kustannusosakeyhtiö Otava. Mauri Kunnas [verkkojulkaisu]. Kustannusosakeyhtiö Otava [viitattu 5.3.2011]. Saatavissa: http://www.maurikunnas.net/mauri_kunnas/teokset.

Launis, M. 2001. Kuvituksentutkimus, taiteen funktio ja identiteetti. Teoksessa Rättyä, K. & Raussi, R. (toim.). *Tutkiva katse kuvakirjaan*. Jyväskylä: Gummerrus Kirjapaino Oy, 57-77.

Pesonen, E. 2007. *Julkaisijan käsikirja*. Porvoo: WSOY.

Salisbury, M. 2004. *Illustrating Children's Books: Creating Pictures for Publication*. New York: Barron's Educational Series, Inc.

Shulevitz, U. 1997. *Writing with Pictures: How to Write and Illustrate Children's Book*. 1. Paperback edition. New York: Watson-Guption Publications.

Simonson, M. 2008. *Arno. Typeface review* [verkkojulkaisu]. Typographica [viitattu 10.3.2011]. Saatavissa: <http://typographica.org/2008/typeface-reviews/arno>.

Smith, S. 2004. *Akvarellimaalarin käsikirja*. 4. painos. Karkkila: Kustannus-Mäkelä Oy.

Ylimartimo, S. 2001. Kanssa ja lisää, vaiko ohi tai jopa vastaan? Lastenkirjan kuvittaja myötä- ja mielikuvittelijana. Teoksessa Rättyä, K. & Raussi, R. (toim.). *Tutkiva katse kuvakirjaan*. Jyväskylä: Gummerrus Kirjapaino Oy, 79-100.

Zeegen, L. 2009. *What is illustration?* Mies: RotoVision SA.

Eläinsatuja viekkaudesta

Piia Kukkaslahti Ferreira

Eläinsatuja viekkaudesta sisältää seitsemän suomalaista kansansatua. Saduissa seikkailevat tutut pohjoisten metsiemme asukit. Kettu punoo juoniaan karhun pään menoksi, orava kurkistaa puun takaa, jänikset loikkivat heinikossa ja linnut laulavat puiden oksilla.

Tämä kirja kertoo tarinoita vuosisatojen takaa kevyesti uudistettuna, mutta alkuperäisiä satuja kunnioittaen. Värikkäät kuvitukset rikastuttavat lukuelämystä.

Eläinsatuja viekkaudesta

Piia Kukkaslahti Ferreira

Eläinsatuja viekkaudesta

Kuvittanut ja toimittanut
Piia Kukkaslahti Ferreira

Yhteisille tarinatuokioille.

© 2011 Piia Kukkaslahti Ferreira

Toimitus ja satujen muokkaus: Piia Kukkaslahti Ferreira

Kansi ja kuvitukset: Piia Kukkaslahti Ferreira

Ulkoasun suunnittelu ja taitto: Piia Kukkaslahti Ferreira

Kirjassa esiintyvät sadut pohjautuvat Kaarle Krohnin vuonna 1886 toimittaman ja
Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kustantaman teoksen *Suomalaisia eläinsatuja*.

1. osa. Eläinsatuja. satuihin.

Omakustanne

Karhu ja kettu kasken teossa

Karhu ja kettu lähtivät yhdessä tuumin kaskea hakkaamaan. Vaan eipä kettu sitten viitsinytkään kuin vähän aikaa hakata ja sanoi karhulle: – Minun täytyy mennä ilmoilaan ristiäisiin. Siellä sai emäntä lapsia.

Niillä oli kumpaisellakin, niin karhulla kuin ketullakin, voipytty eväänä. Ei lähtenytkään kettu ristiäisiin, vaan meni ja söi karhun voipytystä voita. Kun kettu palasi takaisin, karhu kysyi: – No mikä nimeksi pantiin?

– Ensimmäinen, sanoi kettu. Meni taas vähän aikaa, niin sanoi kettu karhulle:

– Minut kutsuttiin taas ristiäisiin. Siellä sai tytär nyt lapsia.

– Mitä sinä sinne aina menet, hakataan nyt kaskea vain, karhu murahti.

- Ei käy. Minut käskettiin tulemaan.
- No menähän sitten! sanoi karhu taas. Ja kettu meni karhun voippytylle. Kun tuli takaisin, niin karhu kysyi taas: – Mikä nimeksi pantiin?
- Keskimmäinen, sanoi kettu.

Taas hakkasivat vähän aikaa kaskea, kunnes kettu sanoi: – Minua käskettiin taas ristiäisiin ilmoilaan. Siellä sai rengin vaimo lapsia.

- Menähän sitten matkoihi! sanoi karhu. Kettu meni jälleen karhun voippytylle. Kun kettu palasi kaskelle, karhu kysyi: – Mikä nyt nimeksi pantiin?
- Viimeinen, sanoi kettu voimakuu suussaan.

Karhu ja kettu lähtivät murkinalle, mutta kun karhu avasi pyttyänsä, niin sehän olikin vallon puhdas. Siitä karhu suivaantuikin ja nappasi ketun poikkipuolin suuhunsa. Loukussa karhun suussa muistui ketun mieleen vanha keino ja se kysyi:

- Mistä tuuli, mistä tuuli? Karhu vastasi hampaan väleistään sihisten:
- Idästä, idästä! Kettu yritti uudelleen ja kysyi:
- Mistä tuuli, mistä tuuli?
- Lounaasta, sanoi karhu ja sanoessaan aukaisi suunsa niin, että kettu pääsi luikahamaan karkuun.

Kettu säntäsi suuren kiven alle piiloon. Karhu kiukustui ja väänteli kiviä ja kantoja nurin. Kettu huusi kiven kolosta: – Kynsi puita ja juuria, ei sinun kyntesi minuun sovi!

Viimein piiloleikkiin kyllästyttyään sanoi kettu kiven alta: – Koetetaanpas kumpaisessa vääräys on. Mennään tuonne kalliolle ja katsotaan, kenen suusta voi tirisee. Niin nähdään, kuka voin on syönyt.

Sitten pantiin kalliolle maata. Karhu nukkui, mutta kettu, joka oli syypää, oli valppaana. Karhun kuorsatessa kettu meni ja juoksutti voita karhun kitaan ja sanoi karhulle: – Nouse ylös ja katso, kuinka voi suustasi juoksee. Karhu nousi ylös ja sanoi surkeana: – On aina minussa syy.

Karhu ja kettu lähtivät polttamaan kaskeansa, mutta kettu vaan makasi pensaassa. Karhu huusi ketulle: – Tule nyt polttamaan, mitäs siinä makaat?

– Minä varjelen kuloa, sanoi kettu.

– No varjele sitten! vastasi karhu.

Ruvettiin kylvämään. Karhu kylvi, mutta kettu lähti jälleen metsään. Karhu sanoi: – No tule kylvämään nyt.

– En minä jouda, minä teen linnuille rajaa, ettei linnut siemeniä syö! huusi kettu metsästä. – No tee vaan! huusi karhu takaisin.

Sitten karhu kylvi ja huhta kasvoi ja vilja leikattiin. Mentiin riihelle. Kettu loikasi ylös parsille makaamaan, kun karhu rupesti puimaan viljaa. Karhu sanoi:

– Tule puimaan nyt. Kettu vastasi:

– Kun sinä niin kovaan pieksät, niin minä pitelen parsia kiinni, etteivät päällesi putoa.

– No pitelehän sitten! sanoi karhu.

Sitten karhu pui ja puhdisti jyvät akanoista ja sanoi lopulta ketulle:

– Tule nyt jyviä tasaamaan. Kettu vastasi viekkaasti:

– Kyllä sen tiedät, että isommalle isompi läjä, pikkuiselle pikkuisempi läjä.

Ruumenlajā oli isompi, jonka karhu sai, ja jyvälajā oli pienempi, jonka kettu sai, mutta ei karhu huomannutkaan sitä. Sitten pani kukin osansa pussiin ja mentiin myllyyn.

Kun jauhot oli jauhettu, keittivät kumpainenkin puuron jauhoistaan. Karhu näki, että ketun puuro oli valkoista, kun taas hänen ruumenista keitetty puuronsa oli mustaa. Karhu kysyi: – Minkätähden sinun puurosi on niin valkoista ja minun taas näin mustaa ja karvasta?

– Minä menin parren päähän padan ylle ja pudotin hännästäni rasvaa joukkoon. Mene sinäkin, kyllä sinunkin puurostasi valkoista tulee, kettu valehteli. Karhu kiipesi ja putosi parrelta suoraan puuropataan istuilleen.

Karhu rupesi parkumaan, kun häntänsä poltti. Kettu sanoi: – Mene nyt Ilmoilan akkain kaivolle jäähdyttämään häntääsi. Ja karhu meni. Vaan kettupa sääntäsiikin kielimään Ilmoilan väelle: – Karhu kaivonne sotkee! Ilmoilan akat rynnistivät korentojen kanssa ajamaan pois karhua kaivoltaan. Kettu sillä aikaa meni akkojen viilipytyille, söi vatsansa täyteen ja kaatoi loput viilit päällensä. Karhuparan täytyi lähteä kaivolta akkoja pakoon, vaikka häntää vieläkin poltti. Samassa lähti kettu pois viilipytyiltä, ennen kuin akat palasivat kotiin.

Sitten meni kettu omia teitään, ja karhu omaa reittiään metsään pakoon. Tulivat vielä vastatusten. Karhu sanoi ketulle: – Kanna sinä nyt minua. Minä olen kovin kipeä, kun Ilmoilan akat hätyyttivät minua korennoillaan.

– Ei ikään, minä se tässä kipeä olen, sanoi kettu. – Kanna sinä minua.

– Totta puhut, koska aivotkin päästäsi lähtee, kauhisteli karhu, kun oli viilissä ketun pää. – Tulehan nyt selkäni sitten.

Karhu kantoi kettua selässään. Vaan kettupa rallatteli: – Kipeä tervettä kantaa!

– Mitäs sanoit? kysyi karhu.

– Katselen nuita taivaan tähtyläisiä, vastasi kettu. Taas vie selässään vähän matkaa.

Kettu jälleen naureskeli: – Kipeä tervettä kantaa!

– Mitäs sanoit? kysyi karhu.

– Puhun, kuinka tuo pieni lintu laulaa, sanoi kettu.

Kun vähän matkaa vielä mentiin, niin kettu jälleen toisti: – Kipeä tervettä kantaa! Vaan karhupa kuuli silloin, mitä kettu puhui. Karhu heitti ketun selästään pois ja olisi kurittanut repoa, mutta kettu tekeytyi kuoliaaksi. Karhu jätti ketun maahan tien penkalle makaamaan ja meni itse metsään.

Sitten tuli kalamies paikalle ja huomasi ketun maassa. Mies pani hyvillä mielin ketun kuormansa päälle luullen saavansa siitä turkin itselleen. Vaan kettupa ei ollutkaan kuollut ja pudotteli kaloja salaa kuormalta maahan ja hyppäsi itse viimein perässä ja keräsi kalat tieltä.

Tuli sitten karhu taas vastaan ja ihmetteli ketun saalista: – Mistäs sinä niin paljon kaloja olet saanut?

– Minä ongin hännälläni Ilmoilan akkain kaivosta, kettu huijasi.

– Vieläkö siellä on kaloja? kysyi karhu.

– Vielä kyllä, sanoi kettu. – Mene nyt ja pidä häntääsi kaivossa, niin kauan kuin nappaa. Karhu meni ja piti häntäänsä kaivossa niin pitkään, että se jäätyni sinne. Kettu sen tiesi ja meni huutamaan akoille: – Menkääs nyt taas katsomaan, karhu kaivonne sotkee!

Ilmoilan akat juoksivat korentoineen kaivolle. Kun karhu tuon näki, niin tempaisi se kaikin voimin häntänsä kaivosta ja pötki metsään. Siinä rytäkässä katkesi häntä karhulta, ja sen tähden kulkee karhu nytkin hännättä.

Vuoroin vieraissa käydään

Kerran metsässä kulkiessaan kettu näki kurjen suolla karpaloita syömässä. Kurki kutsuikin ketun luokseen vieraisille. Kurki laittoi ruoan ja kaatoi keitoksensa syvään kirnuun, johon ei olisi miehenkään sormi ylettynyt. Sitten rupesivat kettu ja kurki syömään kirnusta.

Kurki kurotti pitkän kaulansa ja nokki keittoa kurnun pohjalta. Vaan kettu ei saanut sieltä mitään muuta kuin sen, mitä laidalle tipahti kurjen nokasta. Kettu sotki turkkinsa ruokaan, mutta vatsa jäi kurnimaan. Kurki kysyi ketulta:

– Ottaapa minun orani, liikkuuko sinun lipasi?

– Ei liiku minun lipani, kettu vastasi. Vaan kettupa mietti mielessään: – Älähän huoli, vuoroin vieraissa käydään! Ja kettu kutsui kurjen kylään luoksensa.

Niinpä sitten meni kurki ketun taloon vastavierailulle. Kettu laittoi ruoan ja kaatoi keiton sileälle kalliolle ja rupesi kurjen kanssa sitä syömään. Kettu latki keittoa kalliolta laakealla kielellään, lipoi suupielensä puhtaaksi ja kysyi kurjelta:

– Liikkuupa minun lipani, ottaako sinun orasi? Kurki vastasi:

– Ei ota minun orani. Kurki koetti vielä nokkia keittoa kalliolta, mutta sai siinä touhussa vain nokkansa lyttyyn. Nyt oli kurjen vuoro lähteä nälissään ketun kesteistä.

Tuutilullaa

Karhu lähti lapsipiikaa pennuilleen hakemaan. Tuli susi tiellä vastaan. Susi kysyi:

- Mihinkä vaariseni menee?
- Minä menen lapsipiikaa hakemaan. Susi sanoi palkkion toivossa:
- Ota minut! Karhu kysyi sudelta:
- Osaatko sinä laulaa? Susi alkoi laulaa:
- Vou, vou, vou, vou!
- Hyi, en minä sinua huoli, rumastipa tuota laulat!
- Karhu jatkoi matkaansa ja tuli jänis vastaan. Jänis kysyi:
- Mihinkä vaariseni menee?

- Minä menen lapsiipiikaa hakemaan. Jänis sanoi:
- Ota minut! Karhu kysyi:
- Osaatko sinä laulaa? Ja jänis alkoi laulaa:
- Pupu, pupu, poikaseni! Pupu, pupu poikaseni!
- Hyi, en minä sinua huoli, rumastipa tuota sinäkin laulat!
- Karhu lähti jälleen kävelemään. Tuli kettu vastaan. Kettu kysyi:
- Mihinkä vaariseni menee?
- Minä menen lapsiipiikaa hakemaan. Kettu sanoi:
- Ota minut! Karhu kysyi:
- Osaatko sinä laulaa? Kettu alkoi laulaa kimeällä äänellään:
- Laulan, laulan lapsen kielen,
Linnun kielen lipsuttelen,
Suvilasten sukkaseen,
Talvilasten saappaaseen.
Tuutilullaa, tuutilullaa, tuutilullaa!
- No tule, veikkonen, sinähän tuota koreasti laulat!

Kettu meni karhun taloon ja tuuditti siellä karhun lapsia. Karhulta loppui ruoka ja se lähti metsään ruokaa etsimään. Ketulle tuli sillä aikaa nälkä. Kettu otti karhun pojan, tappoi sen, söi suihinsa ja lähti karkuun.

- Tulikin karhu vastaan pakomatalla suurta liharaajaa kantaen ja kysyi ketulta:
- Mihinkä sinä menet? Kettu hämmästellen vastasi:
- Minä menen pois!
- No lähde, veikkonen, palkkasi ottamaan, sanoi karhu. Kettu vastasi:
- Palkan minä olen saanut ja sinun poikasi minä olen syönyt! Ja silloin lähti kettu hyppäämään, kipitti, kipitti, kipitti. Voi sitä kyytiä, kun mentiin jällekkäin, kettu edellä ja karhu perässä!

Ketulle tuli hätä ja se pyörähti puun juurten alle. Karhu sai kettua jalasta kiinni. Kettu alkoi ilkkua: – Voi hullua, kun puunjuurta, juurakkoa vetää! Karhu päästi irti ja tarttui lujempaan paikkaan kiinni. Kettu tuns jalkansa irtoavan karhun otteesta ja alkoi huutaa siinä, että: – Voi jalkaani, voi jalkaani! Ja karhu veti juurakkoa luul- len sitä ketun jalaksi niin, että puunjuuret vyöryivät sen päälle. Kettu oli jo aikoja sitten luiskahtanut tiehensä, mutta karhu jäi vangiksi juurakon alle.

Kettu, harakka ja varis

Oli harakalla pesä puussa. Kettu huomasi pesän, meni puun juurelle ja sanoi:
– Minä kaadan tämän puun, ja teen siitä talveksi sukset itselleni. Harakka parkaisi hädissään: – Älä kaada Repo-kulta! Minulla on täällä viisi poikaa ja ne kuolevat kaikki, jos puu kaatuu. Kettu oli hetken tuumivinaan ja vastasi harakalle:
– Jos sinä annat minulle yhden pojistasi, niin minä jätän puun kaatamatta. Ja harakka antoi.

Seuraavana päivänä kettu meni jälleen puun juurelle ja sanoi: – En ole löytänyt yhtään näin hyvää suksipuuta. Harakka vastasi anellen:

– Jos sentään jättäisit puun pystyyn. Ja antoi jälleen yhden pojan ketun vietäväksi.

Varis tuli silloin harakan tykö, he kun olivat hyvät tutut keskenänsä, ja kysyi harakalta, mihin olivat pojat joutuneet. Harakka sanoi: – Kettu tässä kävi kaksi huomenta ja vei mukanaan. Olisi muutoin koko puun kaatanut. Varis sanoi toruen:

– Olet sinä aika pötkö. Millä kettu mitään puuta kaataa, ei hänellä ole puukkoa, eikä kirvestä!

Kolmannen kerran kettu tuli harakan pesäpuun juurelle ja rupesi jälleen puhumaan: – En ole löytänyt vielääkään näin hyvää puuta. Kyllä minä sen nyt sentään kaadan, jollet sinä vielä anna yhtä poikaa. Harakka rupesi nauramaan ja sanoi: – Millä sinä mitään puuta kaadat, ei sinulla ole puukkoa, eikä kirvestä? Kettu huusi vimmoissaan: – Kuka on sinut opettanut viisaaksi? Varis kai! Kyllä minä hänetkin vielä petän!

Kettu meni aukealle kedolle ja pisti kielensä ulos suusta. Makasi sitten siinä niinkuin kuollut. Varis tuli uteliaana paikalle ja hyppelehti ketun ympärillä. Lensi sitten ketun päälle ja nappasi nokallaan kiinni sen kieleen. Nappasi, nappasi toisen kerran, ja silloin kettu ottikin variksen kiinni ja uhkasi syödä sen.

Varis sanoi: – Mennään tuonne risukkoon, jotta ihmisetkin nauravat, kun sinä tässä rupeat toista elävältänsä syömään. Kettu kantaa roikotti varista suustansa. Varis sanoi: – Hellitä minusta, kyllä minä kävelen vieressä. Ei kettu enää muistanutkaan, että se lentää osasi, kun päästi variksen ulos suustansa. Ja siinä samassa oli varis ilmassa, ja kettu sai huomata, ettei kaikki viekkaus ollutkaan hänen päässään.

Ilon ja riemun päivä

Susi nousi aamun sarastaessa nälkäisenä makuusijoiltaan ylös ja lähti samassa suupalaa etsimään. Pian susi näkikin sian porsaineen joen rannalla ja tuumi:

– Nyt minä näin ilon ja riemun päivän, sillä saan aamuiseini tuosta! Susi hiipi rannalle ja karjaisi: – Nyt minä teidät syön! Sika ryhtyi rukoilemaan:

– Älä ennen syö, kuin lapseni kastan.

– No kasta sitten, virkkoi susi suostuen sian viimeiseen pyyntöön. Sika lähti silloin porsaineen jokeen ja ui joen poikki vastarannalle. Susi jäi märkäsuin rannalle katsomaan, eikä voinut menetykselleen mitään.

Susi kulki murheissaan vähän aikaa, kunnes näki kaksi pässiä kedolla toisiansa puskemassa. Susi arveli: – Aamuinen jos minulta meni, täältä päivällisen kummin löysin. Susi meni pässien luo ja uhoi: – Nyt minä teidän syön! Pässit tuumasivat: – Älä meitä näin riittäsin suuhusi laita. Jos meidät näin syöt riittäsin, niin me rupeamme sinun sisässäsikin riitelemään. Mihinkä sitten susirukka joudut? Susi asettui pässien väliin riitaa ratkaisemaan, vaan pässitpä puskiivat sitten kahden puolen niin paljon, että suden täytyi lähteä lätkimään pikaisesti pakoon.

Taas kulki susi vähän aikaa ja näki tamman laiduntamassa aidan laidassa. Susi pohti itsekseen: – Jos minun aamuineni ja päivälliseni meni hukkaan, niin illallisen

tuosta kuitenkin saan. Tamma näki pedon hiipivän luokseen ja sanoi sudelle: – Älä minua vielä syö. Laske ensin, kuinka monta kurttua kaviossani on. Ja niin meni suden tollake laskemaan kavioiden kurttuja ja samassa alkoi tamma potkia hurjana joka suuntaan niin, että sudelle tuli kiire karkuun.

Susi itkeä öllötti illan hämärtäessä: – Aamulla minä luulin, että tämä on minulle ilon ja riemun päivä, mutta tämä on minulle suuri surun ja murheen päivä. Olinko minä mikään pappi, että päästin sian kastamaan lapsiansa? Tahi olinko minä mikään tuomari, että rupesin pässien riitaa ratkaisemaan? Vai olinko minä mikään tohtori, että rupesin tamman kaviosta kurttuja lukemaan?

Kuninkaanpoika karhujahdissa

Mies kynti kaskeansa metsän reunassa ja komensi ilkeästä hevostaan ja sanoi sitä suutuksissaan karhunpalaksi. Karhu sattui kuulemaan miehen puheet ja vaati:

– Koska se on minun palani, niin anna se minulle! Mies tuli surulliseksi ja sanoi:
– Älä, velikulta, vielä vie. Anna niin kauan olla, että minä saan kaskeni kynnyksi. Karhu lupasi odottaa, ja mies surullisena kynti kaskeansa.

Sitten sattui kettu tulemaan miehen luo ja kysyi: – Mitäs varten sinä ukko-parka niin surullinen olet? Mies vastasi:

– Kun minä sanoin tuota hevostani karhunpalaksi, ja karhu tahtoo sen nyt syödäkseen.
– Mitäs maksat minulle, kun minä päästän hevosesi pulasta ja annan vielä sinulle karhunkin? kettu kysyi. Mies lupasi antaa ketulle kananpoikia. Kettu sanoi:
– Minä panen kellon kaulaani ja hypin metsässä kivetä kivelte ja pidän hyvin isoa meteliä. Sitten, kun karhu tulee ja kysyy, mitä meteliä se on, niin sano sille, että siellä on kuninkaanpoika karhujahdissa.

Kettu meni metsään, pani kellon kaulaansa ja hyppi toisen kiven päältä toisen kiven päälle ja piti niin suurta meteliä, että koko metsä raikui. Karhu tuli miehen tykö ja kysyi: – Mikä meteli siellä metsässä on? Mies sanoi, kuten kettu oli neuvonut:

– Kuninkaanpoika siellä on karhujahdissa. Karhu sanoi hädissään:
– Älä, velikulta, paljasta minua sille. En minä sinun hevostasi pyydä. Mies sanoi:
– En minä paljasta sinua, jollet vaan syö hevostani.

Kettu tuli metsän reunaan ja huusi: – Mikä musta se sinun vieressäsi on? Karhu sanoi miehelle: – Sano, velikulta, että se on tervaskanto.

– Se on tervaskanto! huusi mies. Kettu huusi metsästä:
– Olet sinä hullu mies! Kun se kerran tervaskanto on, niin kaada se maahan! Karhu pyysi:

– Kaada minut maahan! Ja mies kaatoi karhun maahan.

Kettu huusi uudestaan: – Olet sinä hullu mies! Kun se kerran tervaskanto on, niin pane se rekeesi! Karhu sanoi:

– Ole nyt panevinasi minua rekeen niinkuin tervaskantoa! Mies väänsi karhun rekeensä. Kettu huusi: – Olet sinä, hullu mies! Miksi et sitä köydellä kiinni vedä, eihän se siinä ilman pysy? Karhu sanoi: – Ole köyttävänäsi, mutta älä, velikulta, kovaan köytä! Silloin mies köytti ja veti karhun yhtäkyttyä lujasti kiinni.

Kettu huusi neljännen kerran: – Olet sinä hullu mies! Et sinä tule viisaammaksi, vaikka minä kuinka neuvon. Kun mies tervaskannon rekeensä panee, niin ainahan se siihen kirveensä lyö. Karhu sanoi: – Älä, velikulta, lyö. Ole lyövänäsi vain! Mutta mies kumautti karhua kirvespohjalla, ja silloin oli karhulta taju pois.

Sitten kettu tuli metsästä miehen luo, ja he lähtivät yhdessä miehen talolle. Kun tulivat kujan suuhun, mies sanoi ketulle: – Älä tule pihaan asti. Siellä on paljon pieniä lapsia ja ne pelkäävät metsän eläimiä. Odottele tässä tovi. Minä tuon kananpojat tähän. Mies toi tyhjän pussin ja väitti siellä olevan kananpoikia. Mies sanoi: – Jos minä lasken ne maahan, niin ne pääsee karkuun. Paras on, että menet itse ottamaan kananpojat säkistä. Kettu meni, mutta mies pistikin säkin suun kiinni. Kettu rukoili säkistä: – Päästä, velikulta, minut pois, niin minä neuvon sinulle hyvän konstin, joka on vastakin sinulle tarpeellinen. Mies päästi ketun pois säkistä. Kettu lähti juosta viilettämään ja huusi peräänsä: – Kun seuraavan kerran menee kettu säkkiisi, niin pidä säkkisi suu kiinni!

Ketun ja ravun kilpajuoksu

Kettu ja rapu olivat kerran järven rannalla. Kettu katseli, kuinka rapu kulki hiljaa ja vaivalloisesti perä edellä. Kettu nauroi ravulle ja sanoi: – Oi, voi sinua raukkaa, kun noin hiljaksissa täytyy kulkea.

Siinä järven rannalla oli suuri mäki. Ketun sanoista loukkaantuneena rapu uhosi olevansa mäen päällä nopeammin kuin kettu. – Lyödäänpä vetoa! kettu sanoi. Sitten kettu ja rapu löivät vedon ja istuivat rinnatuksin. Rapu asettui ketun hännänpäähän kohdalle ja sanoi: – Vaikka minä olen näin paljon sinun perässäsi, niin minä voitan kumminkin.

– Saadaan nähdä! sanoi kettu. Rapu laski:

– Yksi, kaksi, kolme! Ja kettu lähti juoksemaan hirmuista kyytiä. Samassa, kun kettu pinkkaisi matkaan, rapu likisti saksensa ketun häntään kiinni. Kun kettu pääsi mäen päälle, se kääntyi katsomaan näkyisikö rapua jo. Kettu huusi: – Missäs olet, ravun rahjake? Eikä huomannut kettu laisinkaan, että rapu oli matkannut koko ajan hänen häntänsä päässä. Kun kettu kääntyi ympäri, rapu hellitti samassa ja lensi vielä pitkän matkaa eteenpäin ja huusi ketulle: – Täällä minä jo olen, mitä sinä sinne katselet? Minä olen täällä jo kauan sinua odottanut. Rapu voitti vedon ja siitä tuli ketulle häpeä koko ilmoiseksi iäkseen.

Kuvitusoriginaalien valmistumisjärjestys

Valmistumispäivä	Kuvituksen nimi	Sijainti kirjassa	
		Sivunumero	Järjestysnumero
12.9.2010	Karhu ja kettu kaskella (1. versio)	(ei kirjassa)	1.
14.9.2010	Karhu kalliolla makaamassa	10-11	3.
15.9.2010	Karhu kaivolla	18-19	7.
19.9.2010	Karhu puuropadassa	14-15	5.
23.9.2010	Sairas tervettä kantaa	16-17	6.
29.9.2010	Kettu karhun kidassa	8-9	2.
4.10.2010	Riihellä (1. versio)	(ei kirjassa)	4.
6.10.2010	Ottaako sinun orasi	20-21	8.
8.10.2010	Susi ja jänis laulaa (1. versio)	(ei kirjassa)	9.
10.10.2010	Kettu laulaa	24	10.
11.10.2010	Karhu loukussa	25	11.
12.10.2010	Possut joessa	30-31	13.
16.10.2010	Pässit kedolla	32-33	14.
21.10.2010	Suksipuuta hakemassa	26-27	11.
24.10.2010	Kettu leikkii kuollutta	28-29	12.
14.11.2010	Karhunpala	34-35	15.
19.11.2010	Kettu hyppii kiveltä toiselle	36-37	16.
29.11.2010	Karhu köytettynä	38-39	17.
1.12.2010	Kettu ja rapu	40-41	18.
12.12.2010	Karhu ja kettu kaskella (2. versio)	6-7	1.
6.1.2011	Riihellä (2. versio)	11-13	4.
16.1.2011	Susi ja jänis laulaa (2. versio)	22-23	9.
6.2.2011	Kannet		

Liite 3 (1/3)

Kirjasta poisjääneet kuvitukset

Karhu ja kettu kaskella

Liite 3 (1/3)

Kirjasta poisjääneet kuvitukset

Susi ja jänis laulaa

Esimerkkejä satujen muokkauksesta

Otteita muokkaamattomasta tekstistä

Krohn, K. (toim.) 1886. *Suomalaisia kansansatuja*. 1. Osa. *Eläinsatuja*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seuran kirjapaino.

Karhu rupesi poraamaan, kun häntä paloi. Kettu sanoi: "mene nyt Ilmoilan ämmäin lähteeseen jäähdyttämään häntääsi". Karhu meni sinne. Kettu huutamaan Ilmoilan ämmille: "karhu kaivonne sokaisee!" Ilmoilan ämmät korenoitten kanssa ajamaan pois karhua kaivostaan. Kettu sillä aikaa meni ämmien viilipytyille, söi vatsansa täytymään ja ajoi loppua päällensä. Karhuparan täytyi lähteä pois, vaikka häntää vieläkin poltti. Sitten lähti kettu kanssa pois viilipytyiltä, siihen varaan kuin ämmät tuli kotio.

s. 33, satu nro. 19: *Karhu ja kettu*

Kettu huusi neljännen kerran: "ole sinä, hullu mies! et sinä tule viisaammaksi, vaikka minä kuinka neuvon; kun mies tervaskannon rekeensä panee, niin ainahan se siihen kirveensä lyö". Karhu sanoi: "älä, velikulta, lyö, ole lyövänäsi vaan!" Mutta mies veti päästä kirveen sisään, ja silloin oli karhusta henki poissa. Sitten kettu tuli miehen tykö, ja lähtivät yhdessä miehen kotio. Kun tulivat kujan suuhun, niin mies sanoi: "älä tule sinne, siellä on paljon vähäisiä lapsia, ne pelkää. Vartoo tässä, minä tuon kananpojat tähän". Mies toi tyhjän pussin ja sanoi siellä olevan kananpoikia ja sanoi: "mutta jos minä lasken ne maalle, niin ne pääsee karkuun, mutta mene sinä itse ottamaan niitä sieltä". Kettu meni ja mies veti pussin suun kiinni ja hakkasi sitä maahan. Kettu huusi: "siinä on hyväntekijän palkka!"

s. 71, satu nro. 55: *Kuninkaanpoika karhujahdissa*

Samat osiot muokattuna satukirjaan Eläinsatuja viekkaudesta

Karhu rupesi parkumaan, kun häntänsä poltti. Kettu sanoi: – Mene nyt Ilmoilan akkain kaivolle jäähdyttämään häntääsi. Ja karhu meni. Vaan kettupa säntäsikin kielimään Ilmoilan väelle: – Karhu kaivonne sotkee! Ilmoilan akat rynnistivät korentojen kanssa ajamaan pois karhua kaivoltaan. Kettu sillä aikaa meni akkojen viilipytyille, söi vatsansa täyteen ja kaatoi loput viilit päällensä. Karhuparan täytyi lähteä kaivolta akkoja pakoon, vaikka häntää vieläkin poltti. Samassa lähti kettu pois viilipytyiltä, ennen kuin akat palasivat kotiin.

s. 15, sadussa: *Karhu ja kettu kasken teossa*

Kettu huusi neljännen kerran: – Olet sinä hullu mies! Et sinä tule viisaammaksi, vaikka minä kuinka neuvon. Kun mies tervaskannon rekeensä panee, niin ainahan se siihen kirveensä lyö. Karhu sanoi: – Älä, velikulta, lyö. Ole lyövänäsi vain! Mutta mies kumautti karhua kirvespohjalla, ja silloin oli karhulta taju pois. Sitten kettu tuli metsästä miehen luo, ja he lähtivät yhdessä miehen talolle. Kun tulivat kujan suuhun, mies sanoi ketulle: – Älä tule pihaan asti. Siellä on paljon pieniä lapsia ja ne pelkäävät metsän eläimiä. Odottele tässä tovi. Minä tuon kananpojat tähän. Mies toi tyhjän pussin ja väitti siellä olevan kananpoikia. Mies sanoi: – Jos minä lasken ne maahan, niin ne pääsee karkuun. Paras on, että menet itse ottamaan kananpojat säkistä. Kettu meni, mutta mies pistikin säkin suun kiinni. Kettu rukoili säkistä: – Päästä, velikulta, minut pois, niin minä neuvon sinulle hyvän konstin, joka on vastakin sinulle tarpeellinen. Mies päästi ketun pois säkistä. Kettu lähti juosta viilettämään ja huusi peräänsä: – Kun seuraavan kerran menee kettu säkkiisi, niin pidä säkkisi suu kiinni!

s. 38-39, sadussa: *Kuninkaanpoika karhujahdissa*